

İQTİSADİYYAT

www.iqtisadiyyat.com

Həftəlik iqtisadi, ictimai-siyasi, müstəqil qəzet

Qiyməti razılaşma yolu ilə

Qəzet 1999-cu ildən çıxır

ÖLKƏNİN ENERJİ SİSTEMİNİN ƏSAS BAZASI - “ABŞERON” YARIMSTANSİYASI MÜASİR SƏVİYYƏDƏ YENİDƏN QURULUB

Avqustun 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev əsaslı şəkildə yenidən qurulan 500/330/220 kilovoltluq “Abşeron” yarımstansiya-

sının açılışında iştirak edib.

Ötən əsrin 70-ci illərinin əvvəlindən başlayaraq ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə elektro-

nergetika sahəsi sürətlə inkişaf edib. Məhz həmin illərdə Ümummilli Liderin təşəbbüsü və birbaşa rəhbərliyi ilə Cənubi Qafqazda ən böyük istilik

elektrik stansiyası olan “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyası inşa edilib, Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasının sürətlə artan tələbatını qarşılamaq üçün bu stansiyada istehsal olunan elektrik enerjisinin Abşeron yarımadasına ötürülməsi məqsədilə ölkənin ən böyük yarımstansiyası olan 500/330/220 kilovoltluq “Abşeron” yarımstansiyasının tikilməsinə başlanılıb.

“Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Baba Rzaev dövlətimizin başçısına məlumat verib ki, bu yarımstansiya bütövlükdə Bakının və Abşeron yarımadasının əksər hissəsini elektrik enerjisi ilə təchiz edir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda həyata keçirilən siyasət nəticəsində sosial məsələlərin həlli, o cümlədən əhəlinin fasiləsiz və keyfiyyətli elektrik enerjisi ilə təminatı baxımından olduqca mühüm layihələr həyata keçirilib. Bu layihələrin hazırda dünyada davam edən pandemiya və iqtisadi-maliyyə çətinlikləri fonunda da uğurla icra olunması Azərbaycan dövlətinin qüdrətini nümayiş etdirməklə yanaşı, ölkəmizdə sosial infrastrukturun daha da müasirləşdirilməsi üçün

atılan addımların ardıcıl olduğunu göstərir.

“Abşeron” enerji qovşağı nəinki Bakı və Abşeron yarımadasının, bütövlükdə ölkənin enerji sisteminin əsas bazası hesab olunur. Belə ki, Mingəçevir, Şirvan və digər şəhərlərdə yerləşən iri elektrik stansiyalarından çox böyük həcmdə yük, məhz “Abşeron” yarımstansiyasına, buradan isə sistem əhəmiyyətli 330, 220 kilovoltluq yarımstansiyalara ötürülür.

Yarımstansiya Azərbaycanın 4 ən böyük istilik elektrik stansiyası - “Azərbaycan” İstilik Elektrik Stansiyası, “Sumqayıt”, “Şimal” və “Cənub” Elektrik Stansiyaları, həmçinin Mingəçevir Su Elektrik Stansiyası, “Səngəçal”, “Qobu” elektrik stansiyaları, “Xaçmaz” modul tipli elektrik stansiyası ilə əlaqələndirilib. Beləliklə, bu yarımstansiya bu qədər böyük generasiya mənbələri ilə əlaqələndirilən yeganə qovşaq yarımstansiyasıdır. Qarşıda duran layihələrdən biri də Rusiya ilə mövcud Yaşma-Dərbənd xəttinə paralel olaraq yeni 330 kilovoltluq Dərbənd-Abşeron xəttinin tikintisidir. Bununla əlaqədar yarımstansiyada genişləndirmə işləri aparılıb.

Bütün yollar Zəngəzur dəhlizinə və Zəngəzura aparır!

30 ilini qeyd etməyə hazırlaşdığımız ikinci müstəqilliyimiz dövründə çox uğurlara, çox nailiyyətlərə imza atdıq.

Bu uğurlar, bu nailiyyətlər bizə heç də asan başa gəlmədi, dövlət, xalq, cəmiyyət olaraq, çox imtahanlardan, çox sınaqlardan keçməli olduq, amma sonunda bacardıq, əksər istəklərimizi, niyyətlərimizi, arzularımızı reallaşdırdıq, hədəflərimizə çatdıq. Çoxlarına və çoxumuza xəyal kimi görünənləri belə xəyaldan gerçəkliyə, reallığa çevirə bildik. Təbii və heç şübhəsiz ki, bunlar da səbəbsiz və səbəbkarlarsız olmadı.

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin tarixi ikinci hakimiyyətə qayıdışından, Azərbaycanın ikinci müstəqilliyini itirmək, bir dövlət olaraq, parçalanmaq, məhv olmaq təhlükəsini tam aradan qaldırmasından, tarixi “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanmasına nail olmasından, onun uğurla reallaşmasından, Azərbaycanı yeni-inkişaf, quruculuq mərhələsinə daxil etməsindən və hakimiyyət estafetini layiqli davamçısı ölkə Prezidenti, Qalib Azərbaycanın Müzəffər Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevə ötürməsindən sonra bir çox xəyallar məhz son dərəcədə düşünülmüş, gələcəyə hədəflənmiş və hesablanmış uğurlu, müdrik, uzaqgörən, realist və prqamatik siyasət nəticəsində mümkün və gerçək oldu. Bəli, heç kimə sirr deyil və açıq şəkildə etiraf etmək lazımdır ki, çoxlarına - çoxumuza Qarabağın işğaldan azad ediləcəyi bir xəyal, mif kimi görünürdü.

Böyük əksəriyyətin içində bir kədər, üzgünlük, məyusluq vardı, xüsusilə, dünya düzəni, ətrafımızda baş verənlər, ikili, üçlü, beşli standartlar Qarabağın dağlı-aranlı yenidən vahid və Azərbaycanla olacağını bir növ imkansız edirdi.

Ancaq 2016-cı ilin Aprel döyüşləri, 2018-ci ilin Cünnüt əməliyyatı və 2020-ci ilin İyul-Tovuz hadisələri bu buzu, inamsızlığı sındırdı, vurub-dağıtdı, böyük əksəriyyətdə Qarabağın bir gün və çox tezliklə azad olunacağı ümidlərini

Zəngəzur dəhlizinin yaradılması bizim milli, tarixi və gələcək maraqlarımıza tam cavab verir. Biz Zəngəzur dəhlizini icra edəcəyik, Ermənistan bunu istəsə də, istəməsə də. İstəsə, daha asan həll edəcəyik, istəməsə də zorla həll edəcəyik. Necə ki, mən müharibədən əvvəl və müharibə dövründə demişdim ki, bizim torpağımızdan öz xoşunuzla rədd olun, yoxsa sizi zorla çıxaracağıq. Belə də oldu. Zəngəzur dəhlizinin taleyi də eyni olacaq.

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti İlham Əliyev

hər mənada cüçərtirdi, alovlandırdı, bu, bütün beynlərə hakim kəsilməyə başladı.

2020-ci ilin İyul-Tovuz hadisələrindən cəmi iki ay-ik ay yarım sonra, 2020-ci ilin sentyabrın 27-də, səhər saatlarında işğalçı və təcavüzkar Ermənistanın növbəti qanlı təxribatlarına cavab olaraq, Ali Baş Komandanın əmri ilə Azərbaycan Əsgərinə, Rəşadətli Azərbaycan Ordusuna “Döyüş, vur!” əmri verildi və dünya hərbi ta-

rixində yaşanmayan bir hərbi salnaməsi, hərbi modeli ortaya qoyuldu.

Cəmi 44 günə “Dəmir Yumruq”lu Azərbaycan Dövləti, Azərbaycan Əsgəri, Azərbaycan Ordusu 32 illik qanlı Qarabağ savaşına, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə son qoydu, Azərbaycan torpaqlarını işğaldan azad etdi, Ermənistanı 10 noyabr bəyanatını imzalamağa məhkum və məcbur etdi. Bütün dünya bir

daha Azərbaycanın əzmini, iradəsini, qətiyyəti gördü və onun Qələbəsi, Zəfəri ilə hesablaşdı, onu etiraf etdi.

Tarixi Qələbə və Zəfərimizin, 10 noyabr bəyanatının ən mühüm nöqtələrindən, məqamlarından biri də tarixi Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bağlı öhdəliyin götürülməsi oldu.

Məhz Azərbaycan tərəfinin, Azərbaycan prezidentinin dəmir iradəsi və qətiyyəti nəticəsində bu məsələ 10 noyabr bəyanatının 9-cu bəndində öz əksini tapdı və Ermənistanın da bu öhdəliyi üzərinə götürməsindən başqa yolu, çarəsi qalmadı. Məlum doqquzuncu bənddə də göstərilir ki, bölgədəki bütün iqtisadi nəqliyyat əlaqələri bərpa edilir. Ermənistan Respublikası vətəndaşların nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin hər iki istiqamətdə maneəsiz hərəkətinin təşkili məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verir.

Nəqliyyat əlaqəsi üzrə nəzarəti Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin Sərhəd Xidmətinin orqanları həyata keçirir və tərəflərin razılığı əsasında Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşası təmin ediləcək. Bu yerdə qeyd edək ki, uzun illər müzakirə olunan sülh planında belə açıq-aydın müddəa yox idi. Yəni, nəzərə alınır ki, bütün kommunikasiyalar açılacaqdır və Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın əsas hissəsini birləşdirən dəhliz haqqında söhbət getmirdi. Hesab olunurdu ki, bu ümumi ifadə bunu ehtiva edir. Burada isə konkret göstərilir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın əsas hissəsi arasında dəhliz yaradılır və bu dəhlizin təhlükəsizliyini Ermənistan yox, Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin Sərhəd Xidmətinin orqanları həyata keçirir. Yəni, bu dəhliz tam təhlükəsiz olacaq.

(davamı 3-cü səhifədə)

İSTEHLAKÇILARIN ETİBARLI VƏ KEYFİYYƏTLİ ELEKTRİK ENERJİSİ İLƏ TƏCHİZ OLUNMASI TƏMİN EDİLƏCƏK

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 6-da əsaslı şəkildə yenidən qurulan 110/35/6 kilovoltluq “Suraxanı” yarımstansiyasının açılışında iştirak edib. 1932-ci ildə tikilən “Suraxanı” yarımstansiyası istismar müddətini dəfələrlə keçmişdi və təbii ki, artan tələbatı qarşılaya bilmirdi. Məhz buna görə, yarımstansiyada əsaslı şəkildə yenidənqurma işləri aparıldı. “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Baba Rzaev dövlətimizin başçısına məlumat verib ki, yarımstansiya sökülərək açıq tiplidən qapalı tipli variantda tam yenidən qurulub. “Suraxanı” yarımstansiyasında digərlərində olduğu kimi müasir avadanlıq quraşdırılıb. Yarımstansiya Suraxanı rayonunu, Sabunçu və

Xəzər rayonlarının bir hissəsini, o cümlədən bir neçə digər sosial strateji və sosial infrastruktur obyektini elektrik enerjisi ilə təchiz edəcək. Xüsusi layihə əsasında “Suraxanı” yarımstansiyasının gərginliyi dəyişdirilərək 110/20/6 kilovoltluqdan 110/35/6 kilovoltluğa keçirilib, itkilərin azaldılmasına nail olunub. Eyni zamanda, yarımstansiyanın transformatorlarının ümumi gücü də 126 meqavolt amperədək artırılıb. Müasir avadanlığın quraşdırılması nəticəsində yarımstansiyanın istismar xərclərinin azaldılmasına, işçi heyətin təhlükəsiz əmək fəaliyyətinə, avadanlıqların ətraf mühitin zərərli təsirindən qorunmasına və yarımstansiyanın daha səmərəli fəaliyyət göstərməsinə nail olunub.

6 SAYLI BAKI “ASAN XİDMƏT” MƏRKƏZİNİN AÇILIŞI ƏHALİNİN SOSIAL MƏSƏLƏLƏRİNİN HƏLLİNİ TƏMİN EDƏCƏK

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 3-də 6 sayılı Bakı “ASAN xidmət” mərkəzinin açılışında iştirak edib. Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin

sədri Ülvi Mehdiyev dövlətimizin başçısına Bakıda 6-cı, ölkə üzrə isə 21-ci olan bu “ASAN xidmət” mərkəzi barədə məlumat verib. Qeyd edək ki, Azərbaycanda Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən dövlət

siyasətinin mühüm tərkib hissələrindən biri də əhalinin sosial məsələlərinin həlli, onların dövlət orqanlarının xidmətlərinə əlçatanlığının təmin edilməsi və vətəndaş məmnunluğunun daha da artırılmasıdır. Təsədüfi deyil ki, dövlət qurumlarının fəaliyyətində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi istiqamətində son illərdə əhəmiyyətli işlər görüldü, müvafiq hüquqi baza formalaşdırılıb. Əksər dövlət orqanlarında əhaliyə elektron xidmətlərin göstərilməsi təmin olunub və bu proses sürətlə davam edir. Dövlətimizin başçısının təşəbbüsü ilə 2012-ci ildə Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi və onun tabeliyində “ASAN xidmət” mərkəzlərinin yaradılması bürokratik əngəllərin və mümkün korrupsiya hallarının aradan qaldırılmasında inqilabi dəyişiklik etdi və innovasiya sahəsində Azərbaycan brendi kimi dünyada tanındı. Bildirilib ki, hazırda fəaliyyət göstərən 20 “ASAN xidmət” mərkəzinin 5-i Bakıda, digərləri isə bölgələrdədir. Bakı, Gəncə və Sumqayıt-

da növbəti, Lənkəran, Salyan və Naxçıvanda isə ilk “ASAN xidmət” mərkəzləri inşa olunur. Regionlarda 10 səyyar “ASAN xidmət” avtobusu və səyyar “ASAN qatar” vasitəsilə vətəndaşlara xidmətlərin göstərilməsi də davam etdirilir. Prezident İlham Əliyevin ötən ilin dekabrında imzaladığı Fərmanla yaradılan “YAŞAT” Fondunun dəstəyi ilə Vətən müharibəsi qazilərinin sağlamlıqlarının bərpa olunması istiqamətində çox mühüm işlər görüldü. Prezident İlham Əliyevin 2020-ci ilin noyabrında imzaladığı Sərəncama uyğun olaraq yaradılan vahid məlumat bazasında Vətən müharibəsi zamanı mülki əhaliyə, dövlət əmlakına, o cümlədən infrastruktur obyektlərinə, sahibkarlıq subyektlərinə dəymiş ziyanın qiymətləndirilməsi və aradan qaldırılması ilə bağlı ətraflı məlumat yerləşdirilib. Dövlətimizin başçısına 16 ölkədən 500-dən çox iştirakçının qatıldığı Qlobal Müdafiə Texnologiyaları Hakatonu və Vətən müharibəsində tivit siyasəti barədə də məlumat verilib. Qeyd edək ki, müharibə dövründə ilk yerdə dövlətimizin başçısının tvitləri dayanıb.

Xarici dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti azalıb

İyulun 1-nə beynəlxalq maliyyə bazarlarında yerləşdirilmiş istiqrazlar, habelə əməkdaşlıq edilən müxtəlif beynəlxalq maliyyə-kredit qurumları və xarici banklarla imzalanmış kredit sazişləri çərçivəsində faktiki istifadə olunmuş hissə üzrə vaxtı çatmış və yerinə yetirilmiş öhdəliklər nəzərə alınmaqla birbaşa xarici dövlət borcu 7 milyard 839 milyon ABŞ dolları və ya ümumi daxili məhsulun (ÜDM) 16,6 faizini, dövlət müəssisələri tərəfindən cəlb edilmiş xarici borclara verilmiş dövlət zəmanətləri üzrə şərti öhdəliklər isə 764,4 milyon ABŞ dolları və ya ÜDM-in 1,6 faizini təşkil etməklə, şərti öhdəliklər nəzərə alınmaqla xarici dövlət borcu 8 milyard 603,4 milyon ABŞ dolları və ya ÜDM-in 18,2 faizini təşkil edib.

İyulun 1-nə 2021-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə xarici dövlət borcunun mütləq ifadədə 218,1 milyon ABŞ dolları və ya 2,5 faiz endirilməsinə nail olunub. COVID-19 pandemiyasına qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində iqtisadiyyatda müşahidə edilən canlanma meyilləri ÜDM-in artım trayektoriyasına qayıtmasını, habelə xarici dövlət borcunun ötən ilin sonuna artmış ÜDM

nisbətinin cari ilin ilk 6 ayında azalmasını şərtləndirib. Belə ki, xarici dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti yanvarın 1-i ilə müqayisədə 20,7 faizdən 2,5 faiz bəndi azalaraq 18,2 faizə çatıb. İyulun 1-nə birbaşa daxili dövlət borcu 2 milyard 495,2 milyon manat və ya ÜDM-in 3,1 faizini, dövlət zəmanəti ilə cəlb edilmiş daxili kreditlər üzrə şərti öhdəliklər isə 231,1 milyon manat və ya ÜDM-in 0,3 faizini təşkil etməklə, şərti öhdəliklər nəzərə alınmaqla daxili dövlət borcu 2 milyard 726,3 milyon manat və ya ÜDM-in 3,4 faizini təşkil edib. Birbaşa daxili dövlət borcunun 2 milyard 488,3 milyon manatını (99,7 faiz) daxili maliyyə bazarında emissiya edilmiş dövlət istiqrazları, 6,9 milyon manatını (0,3 faiz) isə Mərkəzi Bankın xeyrinə 2003-cü ildə buraxılmış dövlət qiymətli kağızları üzrə qalıq borc təşkil edib. 2021-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə daxili dövlət borcunun səviyyəsi mütləq ifadədə 784 milyon manat məbləğində artıb ki, bunun da əsas səbəbi daxili dövlət borcumasının həcmnin artırılması, dövlət qiymətli kağızlar bazarının inkişafının, dolayısı ilə maliyyə-bank sektorunun dəstəklənməsi, dövlət borcu üzrə qısa və orta müddətli gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması və “Azərbaycan Respublikasında dövlət borcunun idarə edilməsinə dair orta və uzun müddət üçün Strategiya”sına uyğun olaraq xarici borcun daxili borcla əvəzlənməsi istiqamətində məqsədyönlü borclanma siyasətinin həyata keçirilməsi olub. Bu siyasət çərçivəsində dövlət istiqrazlarının emissiyasının xalis artım həcmnin cari ildə 1,3 milyard manata çatdırılması nəzərdə tutulub. Azərbaycan Respublikasının dövlət borcunun (xarici və daxili) ümumi məbləği 17 milyard 352 milyon manat və ya ÜDM-in 21,6 faizini təşkil edib. Məcmu dövlət borcunun 14 milyard 625,7 milyon manatı (8 milyard 603,4 milyon ABŞ dolları) və ya 84,3 faizi xarici dövlət borcunun, 2 milyard 726,3 milyon manatı və ya 15,7 faizi daxili dövlət borcunun payına düşür.

Auditorlar Palatası Şurasının iclası keçirilib

Avqustun 10-da Auditorlar Palatası Şurasının videokonfrans formatında növbəti iclası keçirilib. Palatanın mətbuat xidmətindən bildirilib ki, şura üzvlərinin və Auditorlar Palatasının Şurası yanında komitə sədrələrinin iştirak etdiyi videokonfransda qurumun 2021-ci ilin I yarımili üzrə fəaliyyətinin yekunlarına dair, dempinqə yol verən auditor təşkilatları və sərbəst auditorların cəzalarının sərtləşdirilməsi üzrə təkliflərin hazırlanması, korrupsiyaya, PL/TM və kölgə iqtisadiyyatına qarşı mübarizədə auditorların öhdəliklərinə həsr olunmuş tematik kursların, treninq və praktik məşğələlərinin təş-

kil edilməsi, mühasibat uçotu və audit sahəsində ali təhsil müəssisələrində tədris proqramlarının innovasiyaların tətbiqi nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması, integrə olunmuş hesabatlılığın aparılmasının auditinin qanunvericiliklə təsbit olunması, Auditorlar Palatasının Əsasnaməsində dəyişiklik edilməsi, Auditorlar Palatasının üzlük haqqı üzrə vaxtı ötmüş və ümitsiz debitor borclarının balansdan silinməsi, Maliyyə Hesabatları praktik vəsaitinin nəşri barədə məsələlər müzakirə olunub və müvafiq qərarlar qəbul edilib.

12-25 avqust 2021-ci il

(*əvvəli 1-ci səhifədə*)

Eyni zamanda, xatırlatmaq yerinə düşər ki, Azərbaycan və Rusiya prezidentləri, Ermənistanın baş naziri arasında 2021-ci il yanvarın 11-də reallaşan üçtərəfli görüş zamanı da nəqliyyat-kommunikasiya sistemlərinin bərpası əsas müzakirə mövzusu oldu. Görüşün gedişində imzalanan yeni bəyanata əsasən, 10 noyabr bəyanatının 9-cu bəndinin müddəalarını icra etmək üçün Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya baş nazirlərinin müavinlərinin həmsədrliyi ilə üçtərəfli işçi qrupu yaradıldı. Həmin qrupun iclasında isə Azərbaycan və Rusiya prezidentlərinin, Ermənistanın baş nazirinin 2020-ci il noyabrın 10-da imzaladıqları bəyanatın həyata keçirilməsi, dəmir yolu və avtomobil yolunun salınmasının prioritet məsələ kimi icra olunması, eləcə də üç ölkə rəhbəri arasında razılaşdırılan digər istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı əsas fəaliyyət istiqamətlərinin siyahısı hazırlandı.

Zəngəzur tarixi torpaqlarımız Göyçə, Dərələyəz, İrəvan kimi Ermənistan adlı qondarma dövlətə birləşdirilmiş, ilhaq edilmiş qədim Azərbaycan torpağıdır, yurd yerimizdir.

Çox təəssüflər olsun, 20-ci əsrin əvvəllərində, birinci müstəqilliyimiz ərəfəsində və dövründə də dünyada yaşayan çox böyük haqsızlıq və ədalətsizliklərlə üz-üzə dayanmış, bəzi məcburiyyət-lərə getməkdən başqa çıxış yolumuz qalmamışdı.

Dünyanın supergüclərinin təzyiq və təhdidləri nəticəsində bəzi ərazilərimizin, o cümlədən Zəngəzurun Ermənistan adlı saxta və qondarma dövlətə ilhaq edilməsinə, ona birləşdirilməsinə razılıq vermişdik. Çox təəssüflər olsun ki, üstündən yüz ildən artıq bir dövr keçsə də, hələ də bu haqsızlıqlar, bu ədalətsizliklər dünyaya birliyi tərəfindən aradan qaldırılmamışdır.

Amma Qarabağ münaqişəsini uğurla, Zəfərlə başa vurduğumuz kimi, Zəngəzur və digər qoparılmış, ilhaq edilmiş ərazilərimizlə də bağlı tarixi ədaləti məhz özümüzün bərpa edəcəyimiz gün uzaqda deyil.

İndi bunlar da çoxlarına xəyal kimi görünə bilər, amma hər bir məsələnin, sadəcə, zamana ehtiyac var və zamanında hamısı, hər biri xəyallardan gerçəkliyə çevriləcək.

Artıq Zəngəzurla da bağlı verilən mütəmadi mesajlar, atılan addımlar, Azərbaycan prezidentinin birmənalı və barışmaz mövqeyi bu istiqamətdə müsbət işartılar, nikbin gələcək deməkdir. İstər İkinci Qarabağ savaşından bir xeyli öncə, istərsə də İkinci Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan prezidenti, demək olar ki, bütün çıxış və bəyanatlarında Zəngəzur və nəhayət Zəngəzur dəhlizi məsələsini dilə gətirmiş, qabartmışdır.

Elə bir çıxış, bəyanat, müsahibə olmamışdır ki, bu məsələyə toxunulmasın, onun üzərindən sükkulla keçilsin və ya Ermənistana, onun açıq və gizli havadarlarına xəbərdarlıqlar edilməsin.

Ümumiyyətlə, Zəngəzur dəhlizi dedikdə nə nəzərdə tutulur və nələri özündə ehtiva edir?

Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın əsas hissəsini onun bir parçası olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirməli olan nəqliyyat dəhlizidir. Yəni, bu dəhliz ərazi dəhlizi deyil, daha çox nəqliyyat dəhlizi funksiyasını yerinə yetirəcək. Zəngəzur dəhlizi həm də və ilk növbədə Türk dünyasının birləşməsi rolunu oynayacaq. Çünki Zəngəzurdan keçən nəqliyyat, kommunikasiya, infrastruktur layihələri bütün türk dünyasını birləşdirəcək, eyni zamanda, digər ölkələr üçün əlavə imkanlar yaradacaq, o cümlədən, Ermənistan üçün. Ermənistanın hazırda onun müttəfiqi olan Rusiya ilə dəmir yolu əlaqəsi yoxdur.

Bu dəmir yolu əlaqəsi Azərbaycan ərazisindən yarana bilər. Ermənistanın onun qonşusu olan İranla dəmir yolu əlaqəsi yoxdur. Naxçıvan vasitəsilə bu dəmir yolu təmin edilə bilər. Azərbaycan Naxçıvan Muxtar Respublikası vasitəsilə Türkiyə ilə, Orta Asiya ilə Avropa ilə birləşə bilər. Zəngəzur dəhlizinin yaradılması ilə həm də Avrasiyanın nəqliyyat şəbəkəsinin yeni bir “damarı” açılacaq və bu, nəticədə bölgə ölkələri arasında xüsusilə iqtisadi-ticari əlaqələrə müsbət təsir göstərəcək. Türkiyə bu dəhlizdən istifadə edərək, əsas iqtisadi tərəfdaşlarından biri olan Azərbaycana birbaşa quru yolu reallaşdıracaq. Şübhəsiz ki, bu da, öz növbəsində, ikitərəfli iqtisadi və turizm əlaqələrinin daha sürətli inkişafına şərait yaradacaq. Digər tərəf-

dən, Zəngəzur dəhlizi həm də Türkiyə üçün Orta Asiyaya bir ticarət qapısı rolunu oynayacaq və bu, ölkənin türk dünyası ilə iqtisadi əlaqələrini gücləndirməsinə imkan verəcək. Ümumilikdə, Azərbaycan və Türkiyə arasında ki yeni əlaqə zolağı olan Zəngəzur dəhlizi təxminən otuz ildir ki, mühasirədə olan Naxçıvanı Azərbaycanla birləşdirməklə yanaşı, mövcud ticarət və nəqliyyat əlaqəsinə də xidmət edəcəkdir. Kommunikasiyaların bərpası bütün bölgə üçün uduşlu bir vəziyyətdir və daha geniş Qara dəniz coğrafiyasının əhəmiyyətini artıracaqdır. Bütövlükdə nəqliyyat, rabitə və ticarətlə bağlı təşəbbüslər yeni tərəfdaşlıqlardan və imkanlardan faydalanmaq fürsəti verəcəkdir. Gücləndirilmiş regional əməkdaşlıq inkişafı gücləndirməklə yanaşı, bölgədə hərbi alovlanma riskini azaldacaq, həmçinin sülh və sabitliyi möhkəmləndirəcək iqtisadi payların yaradılmasına kömək edə bilər.

Zəngəzur dəhlizi, eyni zamanda, Şimal-Cənub Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi və Orta dəhliz kimi beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri daxilində bölgənin əhəmiyyətini daha da artıracaq. Dəhlizin iqtisadi faydaları ilə yanaşı, onun reallaşması nəticəsində iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi də bölgədə davamlı sülhün və təhlükəsizliyin qorunub saxlanması əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərəcək. Və qeyd edildiyi kimi, dayanıqlı iqtisadi inkişaf və sülh isə, təbii ki, gələcəkdə Ermənistan tərəfindən zərərli millətçi fikirlərin yayılmasının və yeni münaqişələrin yaranmasının qarşısını alacaq. Ermənistan isə Zəngəzur dəhlizinin vurğulanan üstünlüklərindən yararlanarsa, başqa sözlə, regional əməkdaşlığa önəm verərsə, sosial-iqtisadi sahələrdə müsbət göstəricilərlə qarşılaşa bilər. İlk növbədə, iqtisadi blokadadan çıxmaq və iqtisadi inkişafını gerçəkləşdirmək imkanları əldə edər.

Zəngəzur dəhlizi məsələsi 6 ölkə - Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, İran, Gürcüstan və həm də Ermənistan arasında yeni əməkdaşlıq, tərəfdaşlıq nümunəsi, formatı, platforması ola bilər ki, bunun da ancaq və ancaq tərəflərə xeyri dəyəcək. Heç təsadüfi deyil ki, başqa ölkələr, o cümlədən qardaş və dost Pakistan da bu dəhlizə ciddi şəkildə maraq göstərməkdədir. Çünki bunun özü həmin ölkə üçün də dünyaya daha bir açılımdır deməkdir. Yəni, bütün bunlar onu göstərir ki, Zəngəzur dəhlizi reallaşarsa və reallaşdığı təqdirdə, bu, dünyada yeni mənzərənin, yeni reallığın yaranması demək olacaq. Bu isə bütövlükdə dünyada təhlükəsizliyə, sabitliyə və inkişafa öz töhfələrini verəcək.

Ancaq çox təəssüflər olsun ki, Ermənistan yenə də bu məsələdə qeyri-konstruktivlik və dağıdıcılıq mövqeyi nümayiş etdirməkdədir. Dəmir yolu xəttinin çəkilişinə razı olsa da, avtomobil yolunun çəkilişinə qarşı ciddi cəhdlə etiraz etməkdədir ki, bununla da bir daha Azərbaycan-

la onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının, bütövlükdə isə Türk dünyasının yenidən birləşməsinin qarşısını almaq, buna əngəl olmaq məqsədini güdür. Ancaq bütün bu cəhdlər səmərəsiz və mənasızdır. Artıq prosesə start verilmişdir və qarşısını almaz bir prosesə çevrilmişdir. Zəngəzur dəhlizi mütləq açılmalıdır və açılacaq da. **Məlumat üçün qeyd etmək lazımdır ki, Zəngəzur dəhlizinin Azərbaycan tərəfindəki Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd hissəsinin layihəsi hazırlanmaqda və paralel olaraq tikintisi aparılmaqdadır. Avtomobil yolunun isə 2024-ci ildə başa çatdırılması nəzərdə tutulur ki, onun uzunluğu 123,8 kilometr və 4-6 hərəkət zolağından ibarət olacaq.**

Heç təsadüfi deyil ki, ölkə prezidenti bu ilin aprel ayının 2-də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələyə birmənalı nöqtəsinə qoydu. AzTV-yə növbəti parlaq müsahibəsində açıq və birmənalı şəkildə bəyan etdi ki, Azərbaycan xalqı 101 il bundan əvvəl bizim əlimizdən alınmış Zəngəzura qayıdacaqdır. Bununla əslində Azərbaycan dövləti Müzəffər Ali Baş Komandanın timsalında bir daha öz dəmir iradəsi və mövqeyini nümayiş etdirdi.

Elə həmin gün bu bəyanatın ildırım sürəti ilə yayılması, dünyanın siyasi mərkəzlərinin əsas müzakirə mövzusunə, dünya xəbər agentliklərinin və ümumilikdə KİV-lərin əsas gündəm, manşet xəbərinə çevrilməsi bu iradənin, bu qətiyyətin göstəricisi idi.

Dünya gördü və bildi ki, Qarabağ münaqişəsində güzəştə gedilmədiyi kimi, Zəngəzur məsələsində də güzəştə gedilməyəcək və bir addım belə geri çəkilmə olmayacaq.

Həmin müsahibəsində “Biz öz maraqlarımızı təmin etmək üçün lazımı addımları atmalıyıq. Zəngəzur dəhlizinin yaradılması bizim milli, tarixi və gələcək maraqlarımıza tam cavab verir. Biz Zəngəzur dəhlizini icra edəcəyik, Ermənistan bunu istəsə də, istəməsə də. İstəsə, daha asan həll edəcəyik, istəməsə də zorla həll edəcəyik. Necə ki, mən müharibədən əvvəl və müharibə dövründə demişdim ki, bizim torpağımızdan öz xoşunuzla rədd olun, yoxsa siz zorla çıxaracağıq. Belə də oldu. Zəngəzur dəhlizinin taleyi də eyni olacaq”, - deyərək Azərbaycan prezidenti bəyan etdi ki, sadəcə bizim əsas rəqibimiz zamandır.

Çünki dəmir yolunun, avtomobil yolunun çəkilişi vaxt tələb edir. Ona görə də bütün güclər səfərbər olunub ki, bu layihə icra edilsin. Bu tarixi bəyanatın üzərindən heç bir ay keçməmiş, bu ilin may ayında Naxçıvan Muxtar Respublikasına növbəti səfərində bir daha AzTV-yə geniş məzmunlu çıxışında ölkə prezidenti Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələyə toxundu və bəyan etdi, xatırlatdı ki, Zəngilanı Naxçıvanla ayıran cəmi 40 kilometrlik Zəngəzur dəhlizidir ki, bu dəhliz də açılmalıdır və açılacaqdır. Çünki bir daha qeyd edildiyi kimi, 10 noyabr

tarixli birgə bəyanatda bu, təsbit edilib. Ondan sonra fəaliyyət göstərən Azərbaycan-Ermənistan-Rusiya Baş nazirlərinin müavinləri səviyyəsində işçi qrupunun keçirilmiş iclaslarında da artıq bu məsələ ilə bağlı çox ciddi addımlar atılır.

“Əminliklə deyə bilərəm ki, dəmir yolu dəhlizi açılacaqdır. Heç kimdə bu haqda şübhə olmasın. Əlbəttə ki, Azərbaycan öz üzərinə düşən vəzifələri icra edəcək. Bildiyiniz kimi, mən Horadiz-Ağbənd dəmir yolunun təməl daşını qoydum. Burada çatışmayan 15-16 kilometrlik hissə inşa ediləcəkdir, Ordubaddan Ermənistan sərhədinə qədər. Naxçıvan dəmir yolu fəaliyyət göstərir, indi həm səmnişin, həm yük daşımaları həyata keçirilir”, - deyə bəyan edən Ali Baş Komandan onu da vurğuladı ki, Azərbaycan ərazisində Horadiz-Ağbənd dəmir yolu tikiləndən sonra bütün infrastruktur yaradılacaq.

Ermənistan ərazisində olan hissəyə gəlincə, demək olar ki, Ermənistan dəmir yolları anlayışı yoxdur. Çünki Rusiya dəmir yolları bütün Ermənistanın dəmir yollarına sahibdir və Ermənistan dəmir yolları ona məxsusdur.

Ona görə bu məsələ daha çox Rusiya tərəfi ilə müzakirə edilir və Şərqi Zəngəzur bölgəsində yerləşən Zəngilanı bizim qədim torpağımız olan Qərbi Zəngəzurla, ondan sonra Ordubad vasitəsilə Naxçıvanla və Türkiyə ilə birləşdirmək bizim növbəti tarixi nailiyyətimiz olacaq. Azərbaycan prezidenti birgə mətbuat konfransında bildirdi ki, bütün kommunikasiyaların açılması münaqişədən sonrakı nizamlanmada mühüm məsələdir və bu, ötən il noyabrın 10-da Rusiya prezidenti, Ermənistanın baş naziri və onun tərəfindən imzalanmış üçtərəfli bəyanatda öz əksini tapıb. Mövcud müasir infrastruktur və nəqliyyat Azərbaycana bizim ərazilərimizdə layihələri nisbətən qısa zamanda həyata keçirməyə imkan verəcək.

Azərbaycan prezidenti öz birmənalı və barışmaz mövqeyini yenidən və qətiyyətli şəkildə ortaya qoydu. Öz xəbərdarlığını etdi, öz mesajını ötürdü. İndi seçim etmək, qərar vermək Ermənistanın və onun havadlarınınıdır.

Son günlər dövlət sərhədində baş verənlər, təxribatlara cəhdlər də heç bir səmərə verməyəcək və işə yaramayacaq. Əksinə, bununla Ermənistan və havadarları özlərini daha da rəzil duruma salırlar və salacaqlar. Nəticəsi də, cavabı da onlar üçün çox ağır olacaq, necə ki, olur.

Odur ki, nə qədər gec deyil, hələ vaxt var, düzgün, ağıllı seçim və konstruktiv qərar qəbul etsinlər, Zəngəzur dəhlizi məsələsi ilə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirsinlər.

Etməsələr, yerinə yetirməsələr, biz edəcəyik, biz yerinə yetirəcəyik - 44 günlük müharibədə olduğu kimi və “Dəmir Yumruq”la!

Ziyad SƏMƏDZADƏ,
millət vəkili, akademik

AZƏRBAYCAN-AVROPA İTTİFAQI ƏLAQƏLƏRİ: UDAN DA, QAZANAN DA ELƏ HƏR İKİ TƏRƏFDİR!

1991-ci ildə, yəni 20-ci əsrdə ikinci dəfə müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkəmiz dünyanın, demək olar ki, bütün beynəlxalq və regional qurumları ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq əlaqələrinə üstünlük verməyə başladı, bu istiqamətdə açıq siyasət yeritdi.

Elə bunun nəticəsidir ki, son 30 ildə əksər beynəlxalq və regional təşkilatların bərabər hüquqlu və ya assosiativ, müşahidəçi qismində, statusunda üzvü olduq.

Əməkdaşlıq, tərəfdaşlıq etdiyimiz qurumlarla da daim səmimi və konstruktiv əməkdaşlıq ruhunda davrandıq, sözlərlə, bəyanatlarla deyil, əməli addımlarımızla öz niyyətlərimizin səmimiyyətini bir daha ortaya qoyduq və nümayiş etdirdik.

Xüsusilə də, ulu öndərimiz Heydər Əliyevin ikinci dəfə tarixi hakimiyyətə qayıdışından sonra və onun yolunun, kursunun layiqli davamçısı – Qalib Azərbaycanın Müzəffər Ali Baş Komandanı, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 18 illik iqtidarlığı dönməmində beynəlxalq və regional qurumlarla əməkdaşlıq, tərəfdaşlıq özünün ən yüksək həddinə, səviyyəsinə çatdırıldı.

Bu gün Azərbaycan dünyanın əksər beynəlxalq və regional təşkilatları tərəfindən ən etibarlı, ən güvənli tərəfdaş, üzv ölkə kimi tanınır, qəbul edilir. Demək olar ki, hər bir nüfuzlu beynəlxalq və regional təşkilat ölkəmizlə əməkdaşlıqda maraqlı və israrlıdır.

Müstəqillik illərimizdə, xüsusilə, son 10-15 ildə əməkdaşlıq etdiyimiz nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlardan biri də Qərbdə, xüsusilə, Avropada ən aparıcı qurum, əsas söz və qərar sahibi olan Avropa İttifaqı (Aİ) və onun təsisatları, strukturlarıdır.

Heç təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Aİ-nin uğurlu layihələrindən olan “Şərq Tərəfdaşlığı”nın üzv ölkələrindəndir.

Bəli, bəzi vaxtlarda müəyyən fikir, bəxış ayrılıqları olsa da, bu, təbiidir. Azərbaycanla Aİ strukturları və təsisatları arasında səmimi, səmərəli, hər iki tərəfin faydasına olacaq əməkdaşlıq münasibətlər mövcuddur və bu əlaqələr, bu münasibətlər yeni, növbəti sağlam təməllər üzərində daha da inkişaf etməkdə, genişlənməkdədir.

Bu baxımdan, Aİ Şurasının Prezidenti Şarl Mişelin bir neçə gün öncə ölkəmizə yüksək səviyyəli səfəri, Azərbaycan Prezidenti ilə görüşü, onunla birgə mətbuat konfransı çox mühüm addımlardan sayıla bilər və həm də çox vacib mətləblərdən xəbər verir.

Bu səfər, verilən birgə bəyanatlar, səsləndirilən mesajlar bir daha iki tərəf arasında gələcəyə yönəlmiş uğurlu əməkdaşlıq niyyətlərini və hədəfləri özündə təcəssüm etdirir.

Azərbaycan Prezidenti və Aİ Şurası Prezidentinin birgə mətbuat konfransında səsləndiriləyi kimi, Avropa İttifaqı Azərbaycan üçün yaxın tərəfdaşdır.

Çünki uzun illərdir müxtəlif sahələrdə işləyirik. Gündəlik çox genişdir və bizim güclü siyasəti təmaslarımız, əlbəttə ki, əməkdaşlığımızın şəxələndirilməsi üçün çox yaxşı təməl yaradır. Ən əsas məqamlardan biri kimi, Aİ-nin bizim əsas ticarət tərəfdaşımız olması mütləq şəkildə qeyd edilməli və vurğulanmalıdır.

Heç təsadüfi deyil ki, ticarətimizin, ticari əlaqələrimizin, demək olar, 40 faizi Aİ ilə aparılır. Ötən ilki ticarət dövriyyəsi, demək olar ki, 9,5 milyard ABŞ dolları olub. Həmçinin, Azərbaycan Aİ-yə üzv dövlətlərlə ixracının həcmi 6,8 milyard ABŞ dolları təşkil edir.

Bununla yanaşı, üzv dövlətlərdən 1700-dən çox şirkət Azərbaycanda fəaliyyət göstərir.

Ölkə prezidentinin qeyd etdiyi kimi, bu, bizim iqtisadi fəaliyyətimizin miqyasını nümayiş etdirir. Ümumiyyətlə, biz Aİ-yə üzv dövlətlərlə ikitərəfli əlaqələrdə çox fəaliyyət və elə bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Aİ-nin 9 üzv dövləti ilə strateji tərəfdaşlıq haqqında sənədlər imzalayıb və ya qəbul edib.

Beləliklə, Aİ-yə üzv dövlətlərin üçdəbiri Azərbaycanı strateji tərəfdaş hesab edir.

Bu baxımdan hesab edirik ki, bu, bizim hökumətimizin, Azərbaycan dövlətinin çox böyük nailiyyətidir. Bu, eyni zamanda, əməkdaşlıq üçün əlavə imkanlar yaradır, əlavə şans, fürsət deməkdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti Şarl Mişellə görüşündə “Gündəliyimizin mühüm hissəsi, sözsüz ki, enerji təhlükəsizliyi ilə bağlıdır və burada biz yalnız böyük nailiyyətləri, mən deyərdim ki, tarixi nailiyyətləri, xüsusilə Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin tamamlanmasını qeyd edə bilərik”, deyərək diqqəti ötən ilin sonuncu gündə baş verən tarixi hadisəyə yönəltdi və bildirdi ki, həmin vaxt Cənub Qaz Dəhlizinin sonuncu - dördüncü segmenti olan Trans-Adriatik kəməri artıq istismara verildi.

Artıq 7 ayını geridə qoyduğumuz 2021-ci ilin yanvar ayının 1-dən bu günədək Azərbaycanın Aİ-yə üzv dövlətlərə, xüsusilə İtaliya, Yunanistan və Bolqarıstana 3 milyard kubmetrdən çox təbii qaz ixrac olunub və heç şübhəsiz ki, Avropa bazarına ixrac olunacaq təbii qazın həcmi artacaq. Bu, gözləniləndir və reallaşması da zaman məsələsidir. Bunun özü də əməkdaşlığımıza öz mühüm və müsbət töhfələrini mütləq şəkildə verəcəkdir.

Bu yerdə əlavə etmək istərdik ki, Cənub Qaz Dəhlizi həm də əsas enerji təhlükəsizliyi layihəsidir. Yenə də təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Aİ ilə birlikdə uzun illərdir Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasına sədrlik edir. Aİ və Azərbaycanın rəhbərliyi altında Məşvərət Şurası, həmçinin bu layihənin uğurla həyata keçirilməsinin mühüm amili olub. Belə ki, 3500 kilometr uzunluğunda integrə olunmuş kəmərsistemi və nəhəng “Şahdəniz-2” qaz yataqlarının işlənməsi ölkələr, şirkətlər və beynəlxalq maliyyə institutları arasında əməkdaşlığın nadir təcrübəsidir.

Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinə yatırılmış ümumi investisiyaların həcmi 33 milyard ABŞ dol-

larından çoxdur. Eyni zamanda, uzun illərdir - artıq 15 ildir ki, Azərbaycan Avropa istehlakçılarının etibarlı xam neft təchizatçısıdır. Belə olanda heç şübhəsiz ki, qaz təchizatçısı kimi bizim potensialımız artacaq və bu, ixracatçı olaraq bizim üçün, tranzit ölkələr və istehlakçılar üçün daha çox imkanlar yaradacaq.

Çünki Azərbaycan qazı təkcə yeni marşrutdan olan qaz deyil, yeni mənbədən olan qazdır və bu, layihəni, həqiqətən də, enerji təhlükəsizliyi layihəsinə çevirir.

Daha sonra “Bu gün biz cənab prezidentlə bağlılıqla əlaqədar məsələləri müzakirə etdik. Ümumiyyətlə, bu məsələ hər zaman, xüsusilə nəhəng nəqliyyat infrastrukturuna layihələrinin tamamlanmasından sonra Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında gündəlikdə olub. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra ötən il 10 noyabr tarixli üçtərəfli razılaşmada əks olunduğu kimi, regionda bütün kommunikasiyaların açılması üçün yeni imkanlar var. Beləliklə, bu məsələ, eləcə də regionda münəfişdən sonrakı inkişafıla bağlı başqa məsələlər bu gün geniş şəkildə müzakirə olundu. Çünki bu, yeni vəziyyət yaratdı, yeni realiaqlar yaratdı”, -deyən Azərbaycan prezidenti bir daha birmənalı şəkildə bəyan etdi ki, Azərbaycan ərazilərinin uzun müddət Ermənistan tərəfindən işğalına son qoydu.

Azərbaycan Ermənistan qoşunlarının bizim ərazilərimizdən tam və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini özü yerinə yetirdi və müharibəyə son qoydu. İndi isə sülh barədə düşünmək və səhifəni çevirmək vaxtıdır.

Biz də buna hazırıq, hər zaman da ən yüksək, ən ali səviyyədə bunu dəmişik, bəyan etmişik və hər zaman olduğu kimi, indi də sözümüzün üstündə durmuşuq və duracağıq.

“Biz cənab prezidentlə planlarımızı, təşəbbüslərimizi və yeni yaranmış vəziyyətə yanaşmalarımızı geniş şəkildə müzakirə etdik. Düşünürəm ki, nisbətən qısa zamanda xoş məram və çox pragmatik yanaşma nümayiş etdirməklə, biz hələ də masa üzərində qalan məsələlərin əksəriyyətini həll edə və bölgədə geniş regional əməkdaşlığın təməlini qoya bilərik”, - deyərək Azərbaycan Prezidenti bir daha xoş məramını ortaya qoydu və bildirdi ki, Aİ bu baxımdan çox mühüm rol oynayır və oynayacaq.

Bəli, biz yenə sözümüzü dedik, məramımızı, niyyətimizi açıq şəkildə ifadə etdik, indi seçim, qərar, əməli addım qarşı tərəfin - Aİ-nindir. Hesab edirik ki, qarşı tərəf də bunu lazımınca qiymətləndirəcək, dəyərləndirəcək və prosesə öz müsbət töhfələrini əsirgəməyəcək.

Aİ Şurasının prezidenti də öz növbəsində “Biz arzu edirik ki, əlaqələrimizə əlavə, növbəti təkan verək. Hətta, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında tərəfdaşlığa strateji xarakter vermək istəyirik”, - deyərək, bildirdi ki, Azərbaycan da innovasiya, peyk, həmçinin infrastruktur sahələrində gələcəyə yönələn layihələrlə tanış olub.

Həmçinin, Bakı limanında, o cümlədən regional miqyasda yeni imkanlar yaratmaq işləri ilə tanışlıq imkanına malik olub.

“Biz anlayırıq ki, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında tərəfdaşlıq, əsasən, maliyyə dəstəyinə əsaslanan işbirliyi deyil. Əksinə, bu, birgə iş aparmaq istəyinə, innovasiyalara, texnoloji mübadilələrə və iqtisadi əməkdaşlığa əsaslanan tərəfdaşlıqdır”, - deyən cənab Mişelin sözlərinə görə, məhz bu ruhda iqtisadi inkişaf baxımından Avropa İttifaqının hesab etdiyi iki prioritet – iqlim dəyişməsi və rəqəmsal inqilab birgə başladığımız layihələrin əsasında olmalıdır. İkinci mövzu isə bu ilin dekabr ayında keçiriləcək Aİ-nin “Şərq Tərəfdaşlığı”na həsr olunacaq Zirvə görüşünə hazırlıqla bağlıdır ki, Aİ Şurası rəsmisinin dediyi kimi, gözləntiləri müəyyən etmək məqsədilə fikir mübadiləsi aparmaq vacibdir. Çox mühüm məqamdır ki, hər iki tərəfdə həmin Zirvə görüşünə hazırlıq gedir.

Azərbaycan və Ermənistanla bağlı vəziyyətə toxunan Aİ Şurasının prezidenti “Sizə, əslində, təşəkkürümü bildirmək istəyirəm ki, hətta bu səfərdən öncə, bir neçə həftə əvvəl, bizim regional vəziyyətin təhlili ilə bağlı fikir mübadiləsi aparmaq üçün dəfələrlə telefon söhbətimiz oldu. Mən götürülmüş öhdəliklərə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Onlar atılan ilk addımlar oldu.

Bu halda, bir tərəfdən mina xəritələrinin olması və digər tərəfdən, mühüm məsələ hesab edilən məhsul məsələsidir. Birinci mərhələdə, bu, öz həllini tapdı”, - deyərək, ümid etdiyini bildirdi ki, yaxın vaxtlarda qeyd edilən məsələ ilə bağlı digər mərhələlər də baş tutacaq.

Ümumiyyətlə, Aİ Şurasının prezidentinin son səfərinin və birgə mətbuat konfransı zamanı verdiyi bəyanatının, suallara cavabının ən müsbət, ən mühüm məqamlarından biri də heç şübhəsiz ki, “Dağlıq Qarabağ münəfişəsi” və ya “status” məsələsinin dilə gətirilməməsi, səsləndirilməməsidir. Bəlkə də yeganə beynəlxalq qurum rəsmisidir ki, bu məsələləri dilə gətirmədi və bununla da həm özünün, həm də təşkilatının mövqeyini ifadə etmiş oldu ki, artıq nə Dağlıq Qarabağ münəfişəsi var, nə də statusdan söhbət gedə bilər.

Bu, əslində qarşı tərəfə - Ermənistanla və onu himayə edən dairələrə verilən bir mesaj idi.

Bəli, bütün bunlar onu göstərir ki, Azərbaycan düz yoldadır, öz hədəflərinə doğru inamla, qətiyyətlə addımlayır və onunla bu yolda birgə addımlayanlara, birgə yürüyənlərə də hər zaman açıq, səmimi və etibarlıdır.

Bütün bunlar həmçinin Azərbaycan-Avropa İttifaqının əlaqələrinin uğurlu perspektivlərindən xəbər verir ki, bunun da hər iki tərəfə yalnız və yalnız xeyiri var.

Çünki udan da, qazanan da hər iki tərəfdir!

“İQTİSADİYYAT”

TRACECA-nın Azərbaycan hissəsində 20,3 milyon ton yük daşınıb

Cari ilin yanvar-iyun aylarında Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin Azərbaycan hissəsində daşınmış yüklərin həcmi 20,3 milyon ton, yük dövriyyəsi isə 4 milyard 781,8 milyon ton-kilometr olub, əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə müvafiq olaraq 6,3 faiz və 2 faiz azalma müşahidə olunub.

Dövlət Statistika Komitəsin-

dən bildirilib ki, yüklərin 11 milyon 407 min tonu və ya 56,1 faizi avtomobil nəqliyyatı, 6 milyon 598,6 min tonu və ya 32,5 faizi dəmir yolu nəqliyyatı, 2 milyon 319,6 min tonu və ya 11,4 faizi dəniz nəqliyyatı ilə daşınıb. Dəhliz vasitəsilə daşınmış yüklərin 22,9 faizini və ya 4 milyon 652,6 min tonunu tranzit yüklər təşkil edib.

ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatası ilə əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib

Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin (KOBİA) İdarə Heyətinin sədri Orxan Məmmədov ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatasının (USACC) sədri Reza Vəziri ilə görüşüb. KOBİA-dan bildirilib ki, görüşdə agentliyin yeni sahibkarlıq subyektlərinin yaradılmasına və KOB-ların inkişafına göstərdiyi dəstək və xidmətlər barədə məlumat verilib, birgə əməkdaşlıq imkanlarına dair fikir mübadiləsi aparılıb.

Görüşdə yerli sahibkarların potensial layihələrinin ABŞ-da keçirilən “roadshow” tədbirlərində təqdim edilməsi, ABŞ-ın Kiçik Biznes Administrasiyası ilə əməkdaşlıq, ABŞ-la ticarət əməliyyatlarının aparılmasında maraqlı olan yerli KOB-lar üçün agentliyin KOB inkişaf məkəzlərinin imkanlarından istifadə olunmaq-la təlimlərin təşkili, KOB klasterlərin yaradılmasında iştirak məsələləri də müzakirə edilib.

12-25 avqust 2021-ci il

Elm və təhsilimizin müstəqillik sınağı

Elm və təhsildən faydalanan xalq firavan yaşayar.

(Konfutsiy)

Elm və təhsil hər bir dövlətin varlığını qoruması, inkişafı üçün mühüm fundamentdir. Öz suverenliyini yeni qazanan dövlətlər üçün bu sahələr xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təsədüfi deyil ki, bir çox tanınmış alim və siyasilər bu mövzuda çox dəyərlı fikirlər söyləmişlər: “Elm dövlət üçün zərurətdir. Elmi inkişaf etməyən dövlət müstəmləkəyə çevrilər” (F.J. Kuri, Nobel mükafatı laureatı).

Elm və təhsilin dövlətçilik və onun təhlükəsizliyi üçün vacibliyi 2007-ci ildə qəbul edilmiş **“AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİK KONSEPSİYASI”** sənədində xüsusi qeyd edilib: *“... təlim və tədrisin təmin edilməsinə qadır olan mütlərəqqi təhsil sisteminin inkişafı və idarə edilməsində uğursuzluq Azərbaycan Respublikasının inkişafına uzaq perspektivdə mənfi təsir göstərə bilər. Ölkənin davamlı inkişafı üçün yaxşı təhsil almış peşəkar insan potensialını, həmçinin elmi-texniki tərəqqini təmin etmək zəruridir. Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikası elm və təhsil səviyyəsinin dünya standartlarına uyğunlaşdırılması, yeni texnologiyalardan istifadə üçün inkişaf etmiş ölkələrlə əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirir, beynəlxalq təcrübəni öyrənir və tətbiq edir. Azərbaycan Respublikası elmi potensialın qorunması və inkişafına dair dövlət siyasətinin uzunmüddətli proqramlarını hazırlayıb həyata keçirir.”*

Sovetlər dönəmində ölkəmizdə elm və təhsilin səviyyəsi bu günlə müqayisədə xeyli yüksək idi. Çünki elm və təhsilimiz böyük bir ölkənin elm və təhsilinin tərkib hissəsi kimi formalaşmış və inkişaf edirdi. O dövrdə bu yönli bütün islahatlar, onların konsepsiyası, icra planı tanınmış mütəxəssislər tərəfindən Moskvanın böyük elmi mərkəzlərində layihələnir, icrasına sistematik nəzarət edilirdi. Maliyyələşməsi də normal səviyyədə təmin olunurdu. Elm və təhsilimiz böyük ölkənin elm və təhsilinin tərkib hissəsi kimi idarə edilirdi. Strateji planlama da bu mərkəzlərdə hazırlanırdı. Bəs sadəcə icraçı idik, davamlı olaraq illik və 5 illik hesabatlar hazırlayıb mərkəzə təqdim edirdik. Sanki, əyləşdiyimiz vaqon bir eşalonun tərkibində, güclü lokomotivin təsiri ilə irəliləyirdi. Müstəqillik illərində bu vaqon eşalondan ayrıldı. İndi özümüz lokomotiv tapmalı, istiqamət müəyyən etməli, öz yeni yolumuzu salmalı idik. Artıq bizim elm və təhsilimiz böyük dövlətin tərkibində yox, kiçik suveren dövlətin elm

və təhsili kimi fəaliyyət göstərməli idi. Elm və təhsilimizi yüksək səviyyədə qurmaqla, elm və təhsil nailiyyətlərimizlə dünyaya bəyan etməli idik ki, biz müstəqilliyə layiqk və müstəqilliyimiz də əbədidir. Böyük dövlətin böyük elmi qarşısında duran məqsəd və vəzifələr kiçik dövlətlər üçün uyğun ola bilməz. Artıq ölkədə elmi mərkəzin fəaliyyət missiyası və prioritetləri dəyişməli idi. Amma sanki kompassız idik. Ölkədə olan hərbi, siyasi, iqtisadi proseslər elm və təhsilı arxa plana salmışdı. Digər tərəfdən elm və təhsil sahəsində strateji düşüinə bilən kadrlarımız da çox az idi. Çünki 70 il ərzində bütün istiqamətlər üzrə, o cümlədən elm və təhsil üzrə strategiyalar Moskvada hazırlanırdı, bu sahədə təcrübəmiz heç yox idi. Kiçik, suveren dövlətin indi elmi və təhsili yeni prioritetlər müəyyən etməli, elm və təhsilimizin konsepsiyası, strategiyası tam fərqli formatda hazırlanmalı idi. Artıq iqtisadiyyatımız ittifaq iqtisadiyyatından ayrılıb, müstəqil dövlətin iqtisadiyyatı, elm və təhsilimiz də müstəqil dövlətin ehtiyac və tələblərinə uyğun formalaşmalı və inkişaf etməli idi.

Elm məhsuldar qüvvəyə çevrilməli, iqtisadi inkişafın katalizatoru olmalı idi. Bunun üçün ölkədə yeni formalaşan iqtisadi mühitə uyğun elmin rolu, məqsədi, prioritetləri konkretləşməli, müvafiq struktur formalaşmalı idi. Elm bazar iqtisadiyyatı tələblərinə uyğunlaşmalı, ölkə iqtisadiyyatının inkişafına xidmət etməli idi. Çünki “elm və təhsildən faydalanan xalqlar firavan yaşayar” (Konfutsiy). Amma elmi mərkəzin (AMEA) strukturu sovet dönəmində olduğu kimi qaldı, yəni AMEA hələ də SSRİ EA-nın kiçik modeli kimi fəaliyyətini davam etdirirdi. AMEA-da bir-birinə yaxın fəaliyyət sahəsi olan elmi institutlar, iqtisadi səmərəsi olmayan elmi tədqiqatlar əvvəlki formatda davam edirdi. Bu mənada AMEA-da yeni tələblərə müvafiq edilən dəyişikliklər kifayət deyildi. Sanki, elmimiz hələ də planlı sovet iqtisadiyyatı şəraitində fəaliyyət göstərirdi. **Bu gün də akademik elmimiz iqtisadiyyata tam inteqrasiya oluna bilməyib, elmi işlərə iqtisadiyyat sektorundan sifarişlər gölmür, bizneslə əlaqələr yoxdur, biznes elmin inkişafına heç bir dəstək vermir. Ümid yalnız büdəcəyə qalıb. Çox sonralar (müstəqilliyin 18-ci ilində) qəbul edilmiş elmin inkişaf strategiyası da bu məsələlərdə dönnüş yarada bilmədi.**

İllər ərzində elmin maliyyələşməsi isə çox zəif (beynəlxalq normadan 10 dəfə, real tələbatdan isə

разового пользования. И не потому, что во время интервью Жириновский громогласно заявляет: «У меня плохие отношения с президентом». Это банальный многоцветный шар, набитый спертым воздухом. И в Баку, как и в других столицах, должны перестать реагировать на слова политика, из-за которого, по признанию журналиста Ворсобина, «русский народ теряет тысячи и миллионы жизней».

В своем интервью Жириновский неслестно отозвался об Азербайджане и президенте Ильхаме Алиеве. Понятное дело, на карте шута горохового Азербайджан давно вместе с Арменией и Грузией вошли в состав возрожденной из пепла словно птица Феникс Российской империи. Хотя Жириновский не задумывается над печальной не только для него одного реальностью – по темпам экономического роста империя уступает аж аутсайдерам Евросоюза, к примеру, какой-то Португалии. Но российский политик уверен, что за счет бакинской икры и армянских абрикосов увядашая империя восстановит свою экономику. В своей словесной золотухе Жириновский договорился до того, что предрек госпереворот в Азербайджане с помощью Байдена и с участием многочисленных оппозиционных сил. И Алиева перед наступающей революционной кавалькадой может спасти одна Россия. Но для этого Азербайджан должен пожалеть российских миротворцев... Жириновский явно понес пургу, говоря словами Путина (в своем прошлогоднем интервью российский президент заявил, что многие в его администрации и даже Песков иногда несут «пургу»). Ну очень сложно комментировать нелогичные и бессвязные мысли какого-то болвана. Пусть даже он и занимает место в российской политической элите. Конечно же, гигант мысли и отец русской демократии, как и в прошлые годы, называет Гейдара Алиева великим и мудрым. Но Ильхамом Алиевым он недоволен. Из-за русских миротворцев. Ну вот, просто взял и пустил слово в воздух. Может быть, и без задней мысли. Как и несколько лет назад в Баку, когда пел дифирамбы Ильхаму Алиеву. Может и завтра помянуть

15-20 dəfə az) **aparıldı**. Maliyyə Nazirliyi isə deyir ki, yaxşı layihə təqdim edin, pul ayıraq. İllərcə cüzi maaş alan, dolanmaq üçün əlavə işlər görmək məcburiyyətində qalan (ən yaxşı halda repetitorluq edən), vaxt və enerjisini minimum həyat səviyyəsinin təmin etməyə sərf edən alim nəticədə öz fərdi inkişafına vaxt tapa bilmirdi. Belə alim zəif maddi bazası olan institutda necə inkişaf edə bilər, hansı müasir problemləri həll edə bilər, hansı yaxşı elmi ideya və layihə təqdim edə bilərdi?

“Elm adamlarının qiymətini bilməyən, onlara layiq olduqları mükafatı verməyən ölkələr inkişaf edəcəklərinə ümid bəsləməsinlər”. (Volter) Bu gün gec də olsa, bu məsələlərə yenidən baxılmalı, elmin ölkə iqtisadiyyatının inkişafına təkan verməsinə, elm və təhsilin normal maliyyələşməsinə, onun iqtisadi inkişafın elmi təminatına çevrilməsinə şərait yaradılmalı, elmi kadrların hazırlanmasında süni maneələr ləğv edilməlidir. Biliyə əsaslanan iqtisadiyyat dövründə, 4-cü sənaye inqilabı ərəfəsində bu, çox zəruridir.

Təəssüf ki, təhsilimizi də 30 ildə lazımı səviyyədə qura bilmədik. Uzun illər ərzində özünü yaxşı tərəfdən göstərən, öz dövrünün mütlərəqqi təhsil sistemini dağıtdıq, yerində nə qurmaq istədiyimizi isə bilmədik, heç bu gün də, deyəsən, hələ bilmirik. Təhsil sahəsindəki problemlərə dair son 20 ildə mətbuatda xeyli məqalələr yazdığımız və müsahibələr verdiyimiz üçün bu haqda geniş danışmaq istəmirəm. Bu məqalələrin xeyli hissəsi Internetdə var. Burada bəzi məsələlərə toxunacağıq.

Təəssüf ki, illər ərzində verilən təkliflərin heç biri təhsil məmurları tərəfindən düzgün qiymətlədirilmədi, istifadə edilmədi. Məsələn, distant təhsilin 20 il ərzində ölkəmizdə təbliği nəinki təhsil məmurlarının hərəkətə gətirmirdi, əksinə onlarda qıcıq yaradırdı (tək əldən səs çıxmaz). Zaman ki-min haqlı olduğunu göstərdi. Vaxtında ölkədə distant təhsil sisteminin yaradılmaması pandemiya müddətində təhsilin təşkili ilə əlaqədar xeyli problemlər yaratdı. Bu gün distant təhsili olmayan ölkənin təhsili haqqında yaxşı nə isə demək mümkün deyil. Artıq distant təhsil müasir rəqəmsal dünyanın birmənalı şəkildə qəbul etdiyi universal təhsil texnologiyasıdır.

Akademik Kolmoqorov kimi alimin illərlə sınaqdan çıxmış riyaziyyat dərsliklərini biz məktəbdən tez-tələsik çıxarıb, əvəzində məktəb riyaziyyatına az bələd olan müəlliflərin zəif və heç bir sınaqdan çıxmayan dərsliklərini məktəbə gətirdik. Sovet vaxtı belə bizim mütləq şəkildə təhsil islahatı aparmağa potensialımız olmadığı halda (təcrübə, resurs və s. çatışmazlığı səbəblərindən), müstəqillik illərində heç bir təcrübə və xüsusi hazırlıq işləri aparılmadan, səviyyəli komandalar yaratmadan Dün-

ya Bankının kreditlərinə şirnikib tez-tələsik təhsil islahatı kimi ağır yükün altına girdik. Orta məktəb islahatı (kurikulum islahatı) məktəb təhsilinin məzmununu və tədrisi metodikasını tam dəyişdirdi. Bu proseslərdə buraxılan ciddi səhvlər orta təhsilin keyfiyyətini xeyli aşağı saldı. Bunu ali məktəblərə qəbul imtahanlarının ilbəil pisləşən nəticələri sübut edir.

Ali təhsildə də xeyli problemlərimiz var. Sovet vaxtı təhsillə əlaqəli ölkədə 3 nazirlik var idi, bütün tədris-metodik və digər mühüm sənədlər Moskvadan gəlirdi, burda sadəcə onlar tərcümə edilir və təhsil müəssisələrinə göndərilirdi. Bütün bu işlərin elmi-metodik təminatı ilə orda 30-40 elmi tədqiqat institutu məşğul olurdu. Məsələn, ölkədə 17 ali məktəb olanda ayrıca nazirlik - “Ali və orta ixtisas təhsili nazirliyi” vardı. Bütün tədris metodik və digər mühüm sənədlər Moskvadan gəlirdi, Bu gün 50 ali məktəb TN-də kiçik bir şöbənin ümidinə qalıb, Moskvanın tədqiqat mərkəzlərinin görməli olduğu işləri indi biz özümüz görməliyik. Kim indi bu işləri görür, hansı potensialla? Ümumən təhsil islahatlarının elmi təminatı bütün bu illər ərzində çox zəif olub.

Bu illər ərzində nə Boloniya prosesində, nə təhsilin rəqəmsallaşmasında, nə distant təhsilin yaradılmasında, nə təhsilimiz üçün yeni olan magistratura pillasının yaradılmasında, nə “Tədqiqat universitetləri”nin yaradılmasında və s. aktual istiqamətlərdə ciddi nailiyyətimiz olmadı. Təhsilin inkişafında, müəllimlərin ixtisaslarının yüksəldilməsində xüsusi önəmi olan "Müəllimlərin təkmiləşdirilməsi və ixtisasartırılması institutu" bağlandı. Ölkədə təhsil islahatları başladığı ərəfədə bu, çox səhv addım idi. **Təhsildəki səhvlər silsiləsi bu gün də davam edir. Bildiyiniz kimi, bu yaxınlarda “Təhsilin İnkişaf Fondu” yaradıldı. Belə məlum olur ki, dövlət bu fonda pul ayırmaq fikrində deyil. "İKT İnkişaf Fondu", "Elm Fondu" və s. fondlar heç olmasa, bütcdədən ildə 4-5 milyon manat alırdılar. İndi "0" bütcdə ilə bu fond nə edə bilər ki? Nazərdə tutulur ki, ayrı-ayrı təhsil müəssisələrindən pullar alınacaq, sonra fond bu pulları yenidən onların özlərinə xərcləyəcək. Toplananların yerini dəyişəndə, cəm dəyişmir, amma bu puldan həm də Fondun aparatının saxlanılmasına, əməkdaşlarının xarici səfərlərinin təşkilinə də pullar xərclənəcək. Bu pulu təhsil müəssisələri özləri öz ehtiyaclarına xərcləsə idilər, daha səmərəli olmazdımu?** Bütün bu məsələlər çox dərin təhlil və yenidən planlama tələb edir. Bu məqsədlə vaxt itirmədən yüksək səviyyəli peşəkarların iştirakı ilə komissiyalar yaradılmalı və konkret işlər görülməlidir. Hələ bəlkə də gec deyil.

İlham ƏHMƏDOV

Жириновский Азербайджану – не друг и не враг, а просто так

мнение, отозвать свое пустое слово. Это же надо было умудриться востоковеду Жириновскому заявить, что иранский шах Аббас-Мирза подарил Азербайджан России. Потому что в Азербайджане тогда не было нефти. Ее обнаружили и добыли десятилетия спустя. Вот так случайно, невзначай Жириновский взял и забыл про две русско-иранские войны. Но помнит, что Грибоедова все же убили азербайджанцы в Тебризе.

Конечно же, выступления Жириновского не могут повлиять на отношения Азербайджана с Россией, как и на отношения с другими дружественными Москве странами и народами. Но Жириновский – это проблема, точнее, явление сутобо внутриполитического российского характера. То есть Вольфович занимает ошутимое место в правящем политическом классе, что в большей мере является проблемой самой России, чем дружественных ей стран. И исполняя миссию по оболваниванию забитого народа, такие политики не только сотрясают, но и портят атмосферу сотрудничества и

дружбы. Это почти то же самое, как собрать на застолье друзей в дурно пахнущей комнате. Конечно, завтра Год Нисанов может позвонить Жириновскому, как и звонил прежде Соловьеву, и сделать предложение, от которого Жириновский не откажется, как и не отказался во время войны Соловьев. И Жириновский начнет рассказывать о доблести Бакинского хана, который отрубил голову Цицианову у ворот старой Бакинской крепости. Но это вовсе не дает гарантий, что спустя год тот же Жириновский потребует свести счета с Баку за отрубленную два века назад голову русского генерала... До следующего заманчивого звонка.

Жириновский – это яркий показатель состояния загнивающего политического класса в этой стране. Нам же остается развести руками и пожелать азербайджанским властям сил и терпения в дружбе с такими политиками в соседних странах. Ведь сам же журналист Ворсобин признал, что другие политики давно сидят в тюрьме!

Эльнур Эминоглы, автор haqqin.az

Ziyad Səmədzadə: Bakı 162 ildir ki, paytaxt funksiyasını çox şərəflə və ləyaqətlə yerinə yetirir

(əvvəli ötən sayımızda)

- Yenidən Bakının paytaxt kimi son 160 ildəki inkişafına, keçdiyi yola nəzər salmanızı, ötən illərdə yaşanmış, keçilmiş mərhələyə qayıtmanızı, ekskurs etməyinizi istərdik.

- Bəli, Bakımız ötən illər ərzində, 1859-cu ildən, paytaxt statusu aldıqdan sonra böyük inkişaf, tərəqqi yolu keçmişdir. Yəni, Bakının 19-cu əsrdə paytaxt statusu almasından ötən 160 il ərzində bu şəhərdə böyük inqilabi dəyişikliklər baş vermişdir. Burada bir misal, faktı qeyd etmək, xatırlatmaq istərdim. Belə ki, Bakını dünyanın ən məşhur və ecazkar şəhərlərindən biri olan Neapola bənzərdən məşhur rus yazıçısı Maksim Qorki sovetlər hakimiyyəti qurulduqdan sonra növbəti dəfə Bakıya səfər edir və gördüklərindən yaxşı mənada təəccübünü gizlətmir. 1928-ci ilin 20 iyulunda Bakıya gələn böyük ədib şəhər tezdən, birbaşa dəmiryol vağzalından “Azneft” mədənlərinə yollanır, axşam isə şəhəri dolaşır. İyulun 21-də yazıçı Bakı Sovetinin plenumunda nitq söyləyir. İyulun 22-də fəhlələrlə görüşür və həmin gün də Tiflisə yola düşür. Bu səfərində gördükləri ilə 1890-cı illərin Bakısında gördüklərini müqayisə edən Qorki Bakı fəhləsinin həyatında baş vermiş böyük dəyişiklikləri qələmə alır və ilk təəssüratını bu cür təsvir edir: *“Ətrafa baxıram və təbii ki, heç nəyi tanıya bilmirəm - mədənlər xeyli genişlənib. Ancaq ən təəccüblüsü ətrafdakı sakitlikdir. Mən yəni də neftə bu-laşmış, qeyri-normal dərəcədə həyəcanlı yuğzlarla adam görəcəyimi gözləyirdim, ancaq adamlara az rast gəlirəm, onlar da ki, tikinti işçiləridir - bənnələr, dülgərlər, çilingərlər. Qalaya bənzəyən binalar ucaldır, dəmir sütunlar qaldırılır...”*. Qorki sonra yazır: *“SSRI-də fəhlələr üçün mənzil tikintisi sahəsindəki bütün təcrübələrdən mənim üçün ən uğurlusu “Azneft”-in təcrübəsidir. Bakıdakı fəhlə qəsəbələri çox gözəldir. Onların sayı artıq yüzü ötib, təkcə Razin adına qəsəbədə onlar 50-dən çoxdur, Suraxanı, Balaxanı, Ramanada da az deyil. “Bu balaca şəhərlər ağıllı adamlar tərəfindən yaradılıb”, - ilk növbədə düşünürsən. Uzaqdan Razin qəsəbəsi hərbi düşürgəyə bənzəyir: boz torpaqda birmərtəbəli evçilər əşgər çadırlarını xatırladır, ancaq qəsəbəyə daxil olanda görürsən ki, onların hər biri nümunədir, hamısı bir yerdə isə - orijinal və gözəl şəhərin başlanğıcıdır. Az qala hər evin öz memarlıq fizionomiyası var və bu rəngarənglik qəsəbələri əyləncəli və şən edir. Hər evin kiçik bağçaya çıxan eyvanı var, bağçada isə ağaclar və güllər əkilib...”*. Təbii ki, bunlar böyük söz adamının bir qədər də bədiləşdirilmiş fikirləridir, amma Bakının keçmişini, dünyəni, inkişaf yolunda hansı mərhələdən hansı mərhələyə gəldiyini müqayisə etmək üçün gözəl nümunədir.

Ümumiyyətlə, Bakı ötən bu illər ərzində neft sənayesi mərkəzinə çevrilməklə yanaşı, həm də ölkənin elm, mədəniyyət, sənət məkanına da çevrilməyi bacarmışdı. Azərbaycanın əsas elm, təhsil, mədəniyyət ocaqları, siyasi və ziyalı elitəsi əksəriyyət etibarəti ilə məhz Bakıda cəmlənmişdi. Bütün bunlar nəticə etibarəti ilə bölgələrdən paytaxta - Bakıya axını zaman-zaman sürətləndirmişdi. Bakıda əhalinin sayının artması, sıxlığın aradan qaldırılması ilə bağlı metronun çəkilməsi məsələsi aktuallığı ilə ortaya çıxmışdı. Bəlkə də çoxları bilmir, ancaq bu məsələnin kökü hələ ötən əsrin 40-50-ci illərinə gedib çıxır. Belə ki, bu ideyanı, Bakıda metro çəkilişi məsələsini məhz həmin illərdə Azərbaycan kommunistlərinin o zamankı rəhbəri Mircəfər Bağirov ortaya qoymuş, Moskva qarşısında məsələ qaldırılmışdı. Ancaq bu ideya, bu məsələ 1967-ci ildə öz reallığını tapmışdı. Böyük ziyalımız, akademik Vəli Axundovun Azərbaycan rəhbərlik etdiyi dövrdə məhz Bakıda ilk metrostansiyanın istifadəsi baş vermişdi. Heydər Əliyevin 1969-cu ildə birinci dəfə hakimiyyətə gəlişi ilə bu proses sürətləndirilmiş və metrostansiyaların sayı xeyli artırılmışdı. Bu siyasət, bu işlər müstəqillik əldə etdiyimiz illərdə - ümummillili liderimizin ikinci hakimiyyəti dövründə, eləcə də 17 ildən çoxdur ki, ölkəyə yorulmadan və uğurla rəhbərlik edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dövründə davam etdirilmiş və etdirilməkdədir. Təsədüfi deyil ki, müstəqillik illərində “Həzi Aslanov”, “Nəsimi”, “Azadlıq”,

“Dərnəgül”, “Memar Əcəmi-2” və “Avtovağzal” stansiyaları tikilib, istifadəyə verilmiş və hazırda yeni stansiyaların tikintisi üzərində işlər davam etdirilir. Bununla yanaşı, ötən illər ərzində Bakıda adı bir zamanlar dillər əzbəri olan Bakı Soyuducular (“Çinar”) zavodu, Bakı Məişət Kondisionerləri Zavodu, digər nəhəng, vacib zavod və fabriklər tikilib, istifadəyə verilmişdi. Onu da qeyd edim ki, Azərbaycandakı əksər zavod və fabriklərin, sənaye müəssisələrinin Bakıda cəmlənməsi həm Bakı şəhərində ekoloji durumun ağırlaşmasına, həm də şəhərdə sıxlığın yaranmasına gətirib çıxarmışdı. Yəni, sovetlər dövründə daha çox Bakıda iri müəssisələrin cəmləşməsinə qərar verilir, Mərkəzi rəhbərlik kənar bölgələrdə bu müəssisələrin yaradılmasında maraqlı görünmürdü, çünki əlavə xərclərə getmək istəmirdi. Bu da, əlbəttə ki, yanlış bir siyasət idi. Amma çox əlamətdar haldır ki, müstəqillik illərində Bakının yükünün azaldılması, sıxlığın aradan qaldırılması, eləcə də, ekoloji durumun yaxşılaşdırılması üçün bir çox iri sənaye müəssisələri paytaxtdan kənara çıxarıldı...

- **Ziyad müəllim, üzrlü sayın, sözlünüzü yarımçıq kəsməli olacağam. Yəni, elə bu yerdə yaxın tarixə bir daha ekskurs edərək, bir məqamı da xatırlatmaq istərdik. Belə ki, hələ 80-ci illərin lap əvvəllərində, mərhum Heydər Əliyevin ilk hakimiyyəti dövründə Sizin rəhbərliyinizlə Bakının kompleks inkişaf məsələləri ilə bağlı işlər görülmüş və həttə, bu istiqamətdə kitab da işıq üzü görmüşdü... Bu baxımdan istərdik ki, bu məsələlərə də işıq salasınız.**

- Çox yaxşı oldu ki, bu məqamı xatırladınız. Çünki bu, istər respublikamızın, istərsə də, xüsusilə, Bakımızın inkişafına, onun təxminən bir əsrə, 80 ilə yaxın bir dövr ərzində keçdiyi inkişaf yoluna işıq tutan bir məsələdir. O zaman belə bir məsələnin ortaya gəlməsi və Bakının kompleks inkişaf məsələləri planının hazırlanması tarixi bir hadisə idi. Buna heç cür adı, sıradan bir məsələ kimi baxmaq qətiyyəni və qətiyyəni düzgün olmurdu. Bu, o dövr üçün böyük bir hadisəydi. Konkret olaraq, 1981-ci ildə Bakı Şəhər Partiya Komitəsinin keçmiş birinci katibi məni yanına çağıraraq - o vaxt keçmiş Xalq Təsərrüfatı, indiki İqtisad Universitetində dərs deyir, prorektor vəzifəsini icra edirdim - dedi ki, bəs Heydər Əliyev tapşırıq verib ki, Ziyad Səmədzadə mütəxəssislərdən ibarət bir qrup təşkil etsin və Bakının sosial-iqtisadi, kompleks inkişaf məsələləri ilə bağlı geniş bir sənəd-plan hazırlayıb təqdim etsin. Dediym kimi, o zamanlar da Bakının kompleks inkişaf məsələləri planını hazırlamaq asan məsələ deyildi, çətin bir iş idi. Çünki o vaxtlar Bakıda olan iri sənaye müəssisələrinin 90 faizi birbaşa Mərkəzə, İttifaq hökumətinə tabe idi və bunun özü imkan vermirdi ki, yerli icra strukturları onların işinə müdaxilə etsin, onların inkişaf planlarını hazırlasınlar. Bunun mənfəi tərəflərdən biri də o idi ki, yenə yuxarıda qeyd etdiyim kimi, bu müəssisələrin Bakıda yerləşməsi paytaxtda artıq ciddi sıxlıq problemi yaradırdı, ekoloji durum həddindən artıq pisləşdirir, ağırlaşdırırdı. Bakının ekoloji

durumu az qala hər bir insanın həyatına, sağlamlığına ciddi təsir göstərirdi. Həmçinin, şəhərin o zaman mövcud infrastrukturunu sürətlə artan əhalinin tələblərinə cavab vermirdi və sair və ilaxır. Sözümlün canı odur ki, o zamanlar məhz Heydər Əliyevin tapşırığı ilə Bakı Şəhər Partiya Komitəsi və keçmiş Maarif Nazirliyinin əmri ilə işlədiyim ali məktəbdə - indiki İqtisad Universitetində Bakının kompleks inkişaf problemlərinə dair laboratoriya yaradıldı və ona işləməsi, fəaliyyət göstərməsi üçün həttə, müəyyən qədər maliyyə vəsaiti də ayrıldı. Beləliklə, bizim laboratoriya məşhur “Doostluq” kinoteatrının yaxınlığındakı binanın altında yerləşdi və biz bir ilə yaxın orada gecə-gündüz bilmədən işlədik. Bir il ərzində böyük və ağır bir işi başa çatdırıldı. Ümumiyyətlə, paytaxt kimi, Bakının 160 illik tarixində bu, ilk və hələlik son kitabdır ki, burada respublikanın baş şəhərinin iqtisadi həyatı, 20-ci ərin əvvəllərindən başlayaraq 80-ci illərinə qədər olan vəziyyəti, Bakının əhalisi, əmək ehtiyatlarının dinamikası, şəhərdə yerləşən sənaye müəssisələri, onun ölkə iqtisadiyyatında tutduğu yer, şəhər təsərrüfatı, su, kanalizasiya məsələləri, qaz, işıq, nəqliyyat təminatı, nəqliyyatın ətraf mühitə təsiri, əhalinin həyat səviyyəsi, mədəni inkişaf və sair bütün məsələləri genişliklə, sırf faktlar, konkret rəqəmlər, göstəricilərlə öz əksini tapmışdır. Bakı ilə bağlı bütün məsələləri burada tam əhatə edə bilməmişdik. Qeyd edim ki, Bakının kompleks inkişaf məsələlərinə həsr olunanmış plan-kitab 1982-ci ildə işıq üzü görmüş və rəhbərlik, xüsusilə, ulu öndərimiz tərəfindən çox böyük razılıqla, rəğbətlə qarşılanmışdı. Fəxr və böyük qürur hissi keçirirəm ki, bu məsələdə mənim də rolum, əməyim, xidmətlərim var. Beləliklə, bu işlər görüldü başa çatdıqdan sonra o zaman Bakının kompleks inkişaf məsələlərinə yönəlik addımlar davam etdirilməyə başlandı. Ancaq 80-ci illərin ortaları və sonlarına yaxın keçmiş Sovetlər Birliyində baş verən hadisələr, başabəla “yenidənqurma və aşkarlıq” siyasəti, Mərkəzdəki və xaricdəki havadarlarının köməyi ilə yenidən ölkəmizə, xalqımıza qarşı erməni şovnistlərinin ərazi iddiaları irəli sürməsi, 1988-ci ilin yanvar-fevral aylarından alovlandırılan Qarabağ münaqişəsi bir çox məsələlər və sahələrdə olduğu kimi, paytaxt Bakının da inkişaf məsələlərində özünü mənfəi, acı izlərini buraxdı. Bakının inkişafı, demək olar ki, həmin illərdə və ərafədə tam dayandı, durğunluq mərhələsi yaşandı. Həmçinin, qeyd etdiyimi kimi, Qarabağ münaqişəsinin başlanması, böyük sayda qaçqın və məcburi köçkün ordusunun yaranması, həm də 90-cı illərdə bölgələrdə əksər iş yerlərinin bağlanması, elektrik və qaz təchizatında problemlərin yaşanması, o cümlədən 2000-ci illərin əvvəllərindən Bakıda tikinti buminun başlanması ilə paytaxta axın daha da güclənmiş, əhalinin sayında böyük artım müşahidə olunmuş və bu da nəticədə sıxlığın daha da artması ilə sonuclanmışdı. Ancaq 2004-cü ildən regionların sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı həyata keçirilən dövlət proqramları nəticəsində artıq son illər əksinə proses

yaxşılaşmaqda, insanlarımız yenidən bölgələrə qayıtmaqdadırlar. Artıq inkişaf səviyyəsinə görə paytaxtla regionlar, iri sənaye mərkəzləri arasında fərq böyük miqyasda aradan qalxmışdır. Bununla belə, hələ də görülməli işlər çoxdur, yerlərdə iş yerlərinin açılması, özəl sektorun, sahibkarlığın inkişafı daha da sürətləndirilməlidir. Hansı ki, bu istiqamətdə Azərbaycan dövləti, xüsusilə, dövlət başçısı çox önəmli addımlar atmaqda, vacib sərəncamlar və fərmanlar verməkdədir. Elə bir görüş, iclas, müşavirə olmur ki, dövlət başçısı bu məsələləri dilə gətirməsin və həmin tədbirlərdən sonra hansısa sənədlər imzalamasın. Yəni, Azərbaycan dövlətinin və dövlət başçısının bu məsələdə iradəsi ortadadır. Bunlar da istər-istəməz həm regionlarımızın, digər sənaye mərkəzlərimizin inkişafı, həm də paytaxt, baş şəhər kimi Bakımızın inkişafı, tərəqqisi, çiçəklənməsi deməkdir. Son illər Bakının inkişafı, qədimliklə müasirliyin vəhdətinin təşkili, tarixi abidələrin qorunması istiqamətində böyük addımlar atılmaqdadır. Bakı artıq hər bir kəsi valeh etməkdədir, bunu xaricdən ölkəmizə gələn istər rəsmi şəxslər, istərsə də sıradan insanlar, turistlər öz dilləri ilə söyləyir, səsləndirirlər. Son illər Bakıda Heydər Əliyev Mərkəzinin, Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin, Xalçaçılıq Muzeyinin tikilməsi, “Qış parkı”nın salınması, “Ağ Şəhər” layihəsi, “Sovetski”, “Xutor” kimi tanınan məhəllələrdə böyük yenidənqurma, tikinti-quruculuq işlərinin görülməsi və sair və ilaxır, bunlar hamısı Bakımızın gözəlləşməsindən, daha da müasirləşməsindən xəbər verir...

- **Bakının qədim, köhnə yaşayış məhəllələrindən olan “Sovetski”də söküntü işlərinin aparılması, burada böyük tikinti-quruculuq, abadlıq işlərinin görülməsi, Bakının gözəlliyinə gözəllik qatan “Qış parkı”nın istifadəsi məsələsinə bir qədər geniş toxunmanızı istərdik. Çünki zaman-zaman bu məsələlər ətrafında da bəzi qüvvələr tərəfindən xoş olmayan fikirlər formalaşdırılmasına səbəblər edilmis və ara-sıra bu cəhdlər yenə edilməkdədir...**

-Təbii ki, bu cəhdlər heç də Bakını, paytaxt əhlini, bəkilələri sevməkdən irəli gəlmirdi, bunun yaxından-uzaqdan Bakı sevgisi ilə heç bir əlaqəsi yox idi. Burada sırf cılız, korporativ və siyasi maraqlar özünü nümayiş etdirirdi. Kimlərsə (onların da kimlər olduğu hər kəsə yaxşı bəllidir) bu məsələlərdən yararlanıb, öz məkrli siyasi məqsədlərini həyata keçirmək istəyirdilər. Amma bütün digər cəhdlər kimi, bu cəhdlər də tez bir zamanda məğlubiyyətə, fiaskoya uğradıldı, Bakımızın, paytaxtımızın inkişafına, gözəlləşməsinə qarşı yönələn addımlar, necə deyərlər, bir andaca, suya düşürüldü. Onu da xatırladı ki, “Sovetski”nin köçürülməsi planı hələ sovetlər dövründə gündəmə gəlmişdi. Həttə rəhmətlik Vəli Axundovun Azərbaycan rəhbərlik etdiyi illərdə, konkret olaraq, 1964-cü ildə bununla bağlı qərar da qəbul edilmişdi. Amma sonradan bəzi səbəblərdən bu məsələ özünün tam həllini tapmamışdı. Bununla belə, “Sovetski”nin köçürülməsi məsələsi çoxdan mövcud idi və çox müsbət haldır ki, müstəqillik illərimizdə bu məsələyə yenidən qayıdılı

dı, artıq bir neçə ildir ki, bu istiqamətdə böyük addımlar atılır, özünü də bunların canlı şahidisiniz, əlavə, geniş şərhə də ehtiyac yoxdur. Yəni, el məsəlində də deyildiyi kimi, “görünən kəndə bələdçi nə lazım ki?!”. Həmçinin, keçmiş Basın, indiki Füzuli küçəsi və onun ətrafındakı köhnə yaşayış binalarının sökülərək, onun yerində “Qış parkı”nın salınması çox böyük və genişmiqyaslı işlərdəndir. Müstəqilliyimizin belə demək mümkünə, Bakımıza bəxş etdiyi lütfələrindəndir. Xatırlatmaq istərdim ki, “Qış parkı” 2013-cü mayın 10-dan istifadəyə verilmişdir. Park kompleksi Bakının Füzuli küçəsi ilə Mirzəğa Əliyev küçəsi arasında inşa olunan yeraltı avtomobil dayanacağının üstündə salınmışdır. “Qış parkı” Milli Parkdan sonra ikinci böyük park kompleksidir və parkın ümumi ərazisi 7 hektardır. Park Heydər Əliyev sarayının arxasından başlayaraq Füzuli meydanına qədər olan ərazini əhatə edir. Parka daxil olarkən ilk olaraq ən müasir tələblərə cavab verən fəvvarə kompleksi diqqəti cəlb edir. Parkda ən müasir tələblərə cavab verən 5 fəvvarə inşa olunub. Parkın girişində və çıxışında quraşdırılan fəvvarələrin ətrafına sakinlər üçün xüsusi oturmaqalar qoyulub. Bununla yanaşı, ətrafı yaşıllıqlarla örtülən istirahət guşəsində müxtəlif güllər və palma ağacları əkilib. Belə ki, bura 2 minə yaxın ağac, 10 mindən çox bəzək kolu və növbədən güllərlə əhatələnib. Güllərin hər birinin üzərində onun haqqında məlumat verən xüsusi “məlumat lövhələri” qoyulub. Həmçinin, buraya sakinlərin istirahət etmələri üçün çoxlu oturmaqalar quraşdırılıb. Oturmaqaların ətrafında isə güllər diqqəti cəlb edir. Parkın ərazisində qeyri-adi dizaynla bəzədilmiş üç kafə də sakinlərin istifadəsinə verilib. Kafələr qeyri-adi dizaynları ilə fərqlənir və sair və ilaxır. Hesab edirəm ki, bunları görmək və qiymətləndirmək asanlıqdan, korluqdan, gözügötürməlikdən başqa bir şey deyil. Ancaq hər bir vicdanlı insan, vətəninə, onun baş şəhəri-paytaxtı Bakını sidq-ürəkdən sevmən, onun inkişafı üçün çalışan hər bir Azərbaycan vətəndaşı, Bakı sakini də bunu məhz olduğu kimi, çox müsbət və çox yüksək qiymətləndirir, dəyərləndirir. Çünki bir daha qeyd edirəm ki, bunlar məhz Bakımızın inkişafı, müasirləşməsi, gözəlləşməsi istiqamətində atılan addımlardır. Bunun başqa adı və izahi yoxdur.

Fürsətdən istifadə edib, bu yerdə Heydər Əliyev Fondunun layihəsi olan Zira Mədəniyyət Mərkəzi və Eko Parkından qısaca bəhs etmək istərdim. Çünki bunun özü də Bakının gözəlliyinə xüsusi gözəllik qatır, Bakının özünəməxsus koloritinə əlavə koloritlik gətirir. Bakı-Pirallahı yolu üzərində inşa edilən bu Eko Park xüsusi landşaft dizaynı ilə layihələndirilib. Burada 50.000-dən çox müxtəlif növ dekorativ və meyvə ağacları, 100.000-dən artıq kol və 1.000.000-a yaxın çiçək və gül əkilib. Xüsusi yaşıllıq zolaqları salınıb, dekorativ şam, kinkonq, şabalıd, mavi sərv, leylandra və leylandra koldreks, lisidium, sürünən küknar kolları və qızıl gül, qavra, lavanda, yaşıllıq taflan, çobanyastığı, qartopu, çin qızılgülü, ətirşah, payız gülü kimi bəzək gülləri, növbədən sarmaşıqlar əkilib. Daş palıd zolağı və çinar zolağı xüsusilə seçilir. Parkda fəvvarələr qurulub, kiçik süni su hövzələri – gölməçələr yaradılıb. Ərazinin düzgün suvarılması üçün 2 tip - xüsusi damla və sprint sistemləri yaradılıb. Suvarma sistemi kompüterlə avtomatik idarə olunur. Parkda asudə vaxtın səmərəli keçirilməsi üçün istirahət zonaları yaradılıb, köşklər qurulub, skamyalar düzüldü. Xüsusi işıqlandırma sistemi yaradılıb ki, bu da Park və Mədəniyyət Mərkəzinin gecə görünüşünü xüsusi ilə cəlbədicidir. Zira Cinemada isə 300 nəfərlik konsert, toplantı və 3D kinozalı fəaliyyət göstərir. Kinozal müasir tələblərə cavab verən ən son texnologiya ilə təchiz olunub. Nizami Kino Mərkəzinin nümayişində olan filmlərin paralel olaraq burada yayınlanması nəzərdə tutulub. Zalda ən son filmlərin nümayişini izləyicilərin rahatlığı üçün hər bir şərait yaradılıb, xüsusi akustik sistem, lisenziyalı proyektor, işıq, soyutma-isitmə və havalandırma sistemləri qurulub, VIP zona yaradılıb. Zalda, həmçinin konsert, musiqili gecələr, iclas, toplantı və təqdimatların keçirilməsi də mümkündür.

12-25 avqust 2021-ci il

Həmçinin, park sahəsində müxtəlif növ attraksionlardan ibarət uşaq meydançası yaradılıb, idman trenajor qurğuları quraşdırılıb. Kiçik yaşlı uşaqlar üçün elektromobil və velosipedlərdən ibarət xüsusi park yaradılıb. Əraziyə 25 adda 150-dək ekzotik quş gətirilib, onların saxlanması və artırılması üçün müvafiq şərait olan Quş parkı yaradılıb və sair. İndi bunları necə qiymətləndirməyəsən, bu işlərə necə sevinməyəsən? Bu işlərə görə ancaq və ancaq minnətdarlıq, təşəkkür etmək düşür. Sağ olsun Azərbaycan dövləti, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev və ölkənin birinci xanımı Mehriban xanım Əliyeva ki, bu işləri görüblər, görürlər və görməkdə davam edirlər. Bunların hər biri tarixi işlər, inqilabi addımlardır.

- Ziyad müəllim, amma bir məsələ var ki, ötən əsrin 90-cı illərində Bakımızda bir sıra mənfəi hadisələr də yaşanmış, xüsusilə də Bakımızın göz bəbəyi sayılan tarixi “İçərişəhər”də tariximizə, memarlıq incilərimizə qarşı xoş olmayan davranış nümayiş etdirilmişdi...

- Dediklərinizdə həqiqət var. Təəssüflər olsun ki, müstəqilliyimizin ilk-çətin illərində Bakımızda, “İçərişəhər”imizdə heç də xoş olmayan məqamlar özünü göstərmişdi. Amma bunlar diqqətdən qaçmamış, Azərbaycan dövləti, ilk növbədə dövlət rəhbərliyi bu məsələyə vaxtında münasibət göstərmişdi. Heç təsadüfi deyil ki, ulu öndər Heydər Əliyevin imzası ilə Bakı şəhərində İçərişəhər Tarix-Memarlıq Qoruğunun mühafizəsi və bərpası ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında 17 fevral 2003-cü il tarixində müvafiq sərəncam imzalanmışdı. Hesab edirəm ki, bu, çox tarixi bir fərman idi, orada Bakımıza, onun keçmişinə, dünəninə və bugününə dəqiq qiymət verilmişdi. Qeyd olunmuşdu ki, ulu əcdadlarımızın bizə yadigar qoyduğu bu gözəl şəhərin hər bir guşəsi, hər bir daşı Azərbaycan xalqının yüksək dühasını, böyük qüdrətini, ulu mədəniyyətini əyani şəkildə nümayiş etdirir. Həmçinin, qeyd edilmişdi ki, memarlıq tariximizin daş ensiklopediyası olan Bakı Azərbaycanın hər bir bölgəsində inşa edilmiş qədim tikililərlə qurılmaz tellərlə bağlıdır, belə ki, azərbaycanlıların bir neçə nəslİ tarix boyu Bakının unikal memarlıq görkəminin formalaşmasına öz töhfələrini vermişdir. Bununla yanaşı, Sərəncamda göstərilmişdi ki, Bakının ən qədim, vaxtilə bütövlükdə qala divarları ilə əhatə olunmuş hissəsi İçərişəhərdədir, orada bu günə qədər qorunub saxlanılmış müdafiə, dini ibadət, ictimai və məişət xarakterli bir sıra tikililərin və qurğuların mühəndis-memarlıq həllinin kamilliyi xalqımızın mədəniyyət tarixində mühüm yer tutan memarlıq məktəblərinin yüksək peşəkarlıq səviyyəsindən xəbər verir.

“Öz adlarını İçərişəhərin daş kitabələri üzərində həkk etmiş qədim Azərbaycan memarları və sənətkarlarının zəkası və zəhməti ilə açıq səma altında yaradılmış bu “muzey-şəhər” hər bir azərbaycanlının qəlbində sonsuz qüvr hissi doğurur. İçərişəhər Azərbaycan xalqının milli sərvəti, milli iftixarındır. İçərişəhər orta əsrlərdə Azərbaycanda yüksək inkişaf etmiş şəhərsalma sənətinin olduqca qiymətli incisidir. Onun ərazisində yerləşən Qız qalası, qala divarları, Şirvanşahlar sarayı kompleksi, məscidlər, karvansara, zorxana, hamam, bazar meydanı və sair obyektlər Azərbaycan xalqının sənətinin kecdiyi ayrı-ayrı mərhələləri özündə əyani şəkildə təcəssüm etdirən misilsiz abidələrdir. İçərişəhərin ilk baxışda xaotik tikililərlə təsiri bağışlayan binalarında daxili bir ahəngdarlıq hökm sürür. Burada meydan, məhəllə, bina və küçələrin quruluşu ərazinin relyefi, təbiəti və iqliminin, Azərbaycan xalqının milli mentalitetinin xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla planlaşdırılıb. İçərişəhərin ərazisində müttəmədi olaraq aparılan qazıntı işləri nəticəsində əldə olunmuş arxeoloji materialların zənginliyi əməli surətdə nümayiş etdirir ki, İçərişəhər Azərbaycan xalqının tarixinin, o cümlədən onun milli dövlətçilik tarixinin bir çox açılmamış səhifələri haqqında, zəngin mənəvi və maddi sərvətlər xəzinəsi barədə dəyərli, mötəbər məlumatlar verən və tədqiqinə hələ də ehtiyac duyulan tükənməz mənbədir. Müttəxəssislər İçərişəhərin qədim yaşayış məskəni olması ilə yanaşı, onun ərazisində aparılan arxeoloji qazıntıları zamanı aşkar etdikləri mədəni təbəqələrin Azərbaycan xalqının tarixi və mədəniyyəti üçün xüsusi əhəmiyyətə malik olduğunu müəyyən etmişlər. İçərişəhəri əhatə edən qala divarları Azərbaycan ərazisindəki digər qədim istehkamlar və müdafiə xarakterli tikililərdən öz orijinallığı və möhtəşəmliyi ilə seçilir”, - deyə sərəncamda sonra qeyd olunmuşdu. Bununla belə, həmin sənəddə böyük təəssüf hissi ilə qeyd olunmuşdu ki, İçərişəhərin dövlət əhəmiyyətli qoruqu kimi

qorunub saxlanması işində bir sıra səhvlərə, hətta qanunsuzluq hallarına yol verilmiş, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin keçmiş rəhbərliyi vəzifə səlahiyyətlərini aşaraq, İçərişəhər ərazisində bəzi qanunsuz tikintilərin aparılmasına imkan yaratmış, bu isə Qoruğun ümumi mənzərəsinə xələl gətirmiş, oradakı bir neçə memarlıq abidəsinin dağıdılmasına səbəb olmuş, bəziləri üçün təhlükəyə çevrilmişdir. Vurğulanmışdı ki, İçərişəhərdə yeni binaların inşa edilməsi uzun əsrlər ərzində formalaşmış bir çox arxeoloji materialların məhv olmasına gətirib çıxarmış, Mədəniyyət Nazirliyi və əvvəllər bu işə cavabdeh olan Tarix və Mədəniyyət Abidələrinin Mühafizəsi və Bərpası Komitəsi İçərişəhərlə bağlı baş verən mənfəi halların qarşısının alınması üçün vaxtında lazımi qətiyyət və prinsipliallıq göstərməmişdir.

Odur ki, sərəncamda Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətindən İçərişəhərin uzunmüddətli qorunması, konservasiyası və bərpası konsepsiyası qəbul edilənə qədər onun ərazisində, bərpa işləri istisna olmaqla, aparılan bütün tikinti işlərinin dayandırılması tələb edilmiş və digər mühüm məqamlar əksini tapmışdı. Qeyd edim ki, İçərişəhərlə bağlı məsələ bununla yekunlaşmamış, 2006-cı ilin avqust ayının 18-də ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasının paytaxtı

Bakı şəhərində tarixi-memarlıq abidələrinin bərpası və qorunması haqqında” sərəncam imzalanmışdı. Sərəncamda Azərbaycan memarlıq sənətinin bir çox qiymətli nümunələrinin dünya memarlığının inciləri sırasına daxil olduğu, Bakı şəhərindəki qədim memarlıq abidələrinin isə mədəniyyətimizin və tariximizin rəmzlərinə çevrildiyi, xalqımızın milli sərvəti olan İçərişəhərin Azərbaycanda hələ yüzillər bundan əvvəlki şəhərsalma sənətinin əzəmətli təzahürünə çevrildiyini vurğulanmışdı.

“Tariximizin sovet dövründə müxtəlif üslublarda inşa olunmuş inzibati binalar, teatrlar və muzeylər, kitabxanalar və konsert salonları, idman kompleksləri və yaşayış massivləri, bağlar və parklar XX əsr Bakısının panoramını təminləmişdir. Azərbaycan paytaxtının ümumi mənzərəsinin daha da kamilləşməsində milli memarlıq məktəbinin tanınmış nümayəndələrindən Zivərbəy Əhmədbəyov, Mikayıl Hüseynov və başqalarının böyük xidməti olmuşdur. Bakının bugünkü görkəmi özünəməxsus relyefi ilə nadir memarlıq incilərinin harmonik vəhdətini əks etdirir”, - deyə qeyd olunan sərəncamda bir daha vurğulanmışdı ki, uzun illərdən bəri Azərbaycanın nadir tarixi-memarlıq abidələri lazımınca qorunmamış, onlardan bir çoxu baxımsızlıq üzündən yarasız hala düşmüş, sərİştəsizlik nəticəsində bəzilərinin bərpası tikililərin heyrtəməiz tarixi görünüşünə və çoxəsrlik memarlıq irsi ənənələrinə ciddi xələl gətirilərkə aparılmışdır. Təmir-bərpa işləri görülrərkən ümumi prinsiplərə riayət olunmadığı kimi, binaların divarlarına vurulan zövqsüz reklamlar lövhələri, çəkilən elektrik xətləri, habelə digər kommunikasiya şəbəkələri və razılaşdırılmadan edilən dəyişikliklər tarixi tikililəri hədsiz eybəcərləşdirmişdir. Bir sıra hallarda isə nadir gözəlliyə və tarixi əhəmiyyətə malik abidələr, ümumiyyətlə, diqqət və qayğıdan kənarda qalmışdır. Bu yöndə növbəti sərəncam isə 16 dekabr 2009-cu ildə imzalanmışdı ki, o da “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun inkişafı tədbirlərini özündə ehtiva etmişdir. Artıq verilən sərəncamlar və tapşırıqlar ötən illər ərzində öz müsbət nəticəsini göstərmiş, “İçərişəhəri”miz özünün ikinci nəfəsini yaşamış və yaşamaqdadır. Bunu hər il ölkəmizə, Bakımıza gələn və sayı ildən-ilə artan turistlərin “İçərişəhər”ə axınından da görmək mümkündür. “İçərişəhər”in tarixiliyi, gözəlləyi baxan hər kəsi valeh etmiş və etməkdədir. Yəni, istər Ulu Öndəri-

mizin, istər ölkə prezidentinin, istərsə də birinci xanım, Birinci vitse-prezident, YUNESKO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın Bakı-mıza, “İçərişəhəri”mizə böyük diqqət və qayğısı hər kəsə böyük rəğbət doğurmuşdur. İnsanlarımız görülmə işləri yüksək qiymətləndirməklə yanaşı, Bakı-mızla, “İçərişəhər”imizlə fəxr, qürur hissi keçirməkdədirlər. Çünki öz keçimisinə, tarixinə, mədəniyyətinə bağlı olan toplumlar, cəmiyyətlər, xalqlar daha çox tərəqqi və inkişaf etmişdir. Xalqımız, cəmiyyətimiz, dövlətimiz də bu məsələdə istisna deyil...

- Ziyad müəllim, son olaraq bir məsələ barədə də fikirlərinizi bilmək istərdik. Bakının tarixinin, keçmişinin, dünəninin, bu əzəmətli yolun öyrənilməsi, tədqiq edilməsi ilə bağlı bir çox insanların əməyi və zəhməti olmuşdur. Bu sırada kimlərin adlarını qeyd etmək istərdiniz?

- Hesab edirəm ki, çox vacib bir məqama toxundunuz. Çünki heç kimin əməyi, zəhməti, xidməti unudulmamalıdır. Unudulmamalıdır ki, unudulmayaq. Bu sırada ilk öncə Sara xanım Aşurbəylinin adını çəkmək istərdim, hansı ki, bir qədər əvvəl bu barədə danışmışdım. Bakının tarixinin öyrənilməsində, tədqiq edilməsində Bakı milyonçularından olan Aşurbəyovlar-Aşurbəylilər ailəsinin, nəslir-

mətuatı, təhsil və maarifin səviyyəsi, xanlıqlardan tutmuş bu günümüze qədər paytaxtımızın mənzərəsi çox böyük ustalıqla təsvir edilmişdir.

Həmçinin, gözəl şairimiz Teyyub Qurbanın Bakımızın keçmişi, tarixi barədə gözəl publisistik yazıları, böyük və tarixi şəxsiyyət Hacı Zeynalabdin Tağıyevə həsr etdiyi “Yaşayan ömür” pyesi, ilk müstəqil Cümhuriyyətimizin qurucusu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin həyatından bəhs edən “Dönməzlik” povesti daim yaddaşlarda və hafizələrdə yaşayacaq. xatırlanacaq.

Həmçinin, Bakımızın ötən əsrdə memarlıq simasının formalaşmasının iki banisi olub - Sadiq Dadaşov və Mikayıl Hüseynov. Onları da xatırlamamaq, yada salmamaq qeyri-mümkündür. Çox yaxşı haldır ki, bir müddət öncə ölkə prezidenti və Birinci vitse-prezidentlə mədəniyyət xadimlərinin bir qrupunun görüşündə də məhz bu iki böyük şəxsiyyətin adı çəkilib, xidmətləri xatırladılmışdı. Belə ki, Memarlar İttifaqı İdarə Heyətinin sədri Elbay Qasımzadə çıxışı zamanı dövlət başçısına müraciətində bunları demişdi:

“...Bu, elə bir xalişdır ki, mən bilirəm, Sizin ürəyinizcə olacaq. Bakının müasir dövrə, yəni, XX əsrdə memarlıq simasının formalaşmasının iki banisi olub - Sadiq Dadaşov və Mikayıl Hüseynov.

Bakıda Zivər bəyin heykəli var, amma bu iki nəfərin heykəli yoxdur. İcəənizlə biz onun layihəsinə hazırlayırıq. Biz Ömr müəllimlə bir yerdə bu layihə üzərində bir müddət işləmişik, onu təqdim edək. Xahiş edirəm, bu iki böyük şəxsiyyətə Bakıda mütləq abidə qoyulsun”.

Qeyd edim ki, Elbay müəllimin təklifinə də dövlət başçısı tərəfindən dərhal müsbət reaksiya verilmiş, **“Hesab edirəm ki, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti və Memarlar İttifaqı birlikdə Elbəy müəllimin səsləndirdiyi təklifi təhlil etsin, çünki siz tamamilə haqlısınız...”**, - deyə bildirilmişdi.

Həmçinin, nəzərə çatdırım ki, Sadiq Dadaşov Azərbaycan memarlıq irsinin ilk elmi tədqiqatçısıdır. O, Azərbaycan memarlığı tarixinin öyrənilməsinin əsasını qoymuş, bu məqsədlə 1934-1940 və 1944-1946 illərdə Azərbaycanın bir sıra rayonlarına elmi səfərlər təşkil etmişdir. Sadiq Dadaşov memarlıq və nəzəri əsərlərini məhz görkəmli Azərbaycan memarı və memarlıq tarixçisi Mikayıl Hüseynovla birgə yaratmışdır.

Həmçinin, Sadiq Dadaşovun qardaşı Həsən Dadaşov Azərbaycanın ən görkəmli alimlərindən, iqtisadçılardan biri kimi tanınmışdır. O, Cümhuriyyət qurucuları tərəfindən xaricdə təhsil almağa göndərilən ilk ziyalılarımızdan biridir və eyni zamanda, onunla yaxınlığımız, tanışlığımız olmuşdur. Yəni, onlar böyük bir nəslin, milyonçular nəslə olan Dadaşovlar nəslinin nümayəndələri kimi, Azərbaycan xalqının həyatında öz-lərinə məxsus mühüm rol oynamışdılar. Bakı haqqında danışarkən, elə bilirəm ki, böyük qəzəlxanımız Əliəğa Vahidin adını çəkməmək qeyri-mümkündür və bu, bəlkə də böyük ədalətsizlik olardı. Düzdür, o, şair, qəzəlxan, söz ustası, söz xiridən idi, yəni Bakının tarixinin araşdırılması, tədqiq edilməsi onun sahəsi, missiyası deyildi. Amma Əliəğa Vahid adı, Əliəğa Vahid obrazı özü boyda bir Bakı deməkdir. Yəni, xüsusilə, 20-ci əsr Bakısını Vahidsiz təsəvvür etmək mümkün deyil.

Bununla yanaşı, böyük mütəfəkkir, böyük dövlət xadimi, Bakı xanlarının nəslindən olan Abbasqulu Ağə Bakıxanovun Bakı-mızla, onun tarixi ilə bağlı xidmətlərini qiymətləndirməmək, xatırlamamaq mümkün deyil. Belə ki, onun bir neçə əlyazmadan ibarət olan əsəri (“Gülüstanı-İrəm”) Bakı xanlıqları (1743-1813-cü illər) tarixinə dair çox qiymətli mənbədir. Bakıxanov müstəqil xanlıqların dövrünü, tarixini işıqlandıraraq,

əsərində feodal çəkişmələrindən tutmuş, sosial münasibətlərəcən toxunmuşdur. Odur ki, bu adlarını çəkdiyim işıqlı insanların hər biri Bakımızın, Azərbaycanımızın həyatında, xalqımızın yaddaşında daimi olaraq qalacaq, yaşayacaq və əbədiyaşarlıq təşkil edəcəklər. Hər birinin ruhu şad, məkanı cənnətlik olsun!

Fikirlərimi, eyni zamanda, bu notlar üzərində yekunlaşdırmaq istərdim ki, inkişafın, dövrün reallıqlarından irəli gələrək Bakı-mız böyüyür, Bakı əhalisinin sayı (yuxarıda bu məsələyə qismən də olsa, toxunmuşduq) yenə də durmadan artır. Artıq Azərbaycanımızın on milyonuncu insanı, on milyonuncu vətəndaşı da dünyaya gəlib və bununla bağlı həm ölkə prezidenti, həm də birinci xanım Azərbaycan xalqını təbrik etmişdi. Həmçinin, bununla əlaqədar bir sıra tədbirlər keçirildi, atəşfəşanlıq düzənləndi. Yəni, həm Azərbaycanımızın əhalisi artır, həm də buna paralel olaraq, Bakımızın əhalisi artır. Odur ki, bu məsələlər görülcək və görülməli olan işlərə kompleks yanaşmaları da ortaya qoyur və tələb edir. Bir az öncə də vurğuladığım kimi, çox yaxşı haldır ki, bölgələrdə müsbət meyillər var, insanlar yenidən regionlara qayıdır. Həmçinin, regionların növbəti - dördüncü inkişaf proqramı bir daha imkan verəcəkdir ki, insanlar bölgələrdən paytaxta doğru deyil, artıq Bakıdan bölgələrə doğru axın etsinlər. Ancaq bununla belə, bu işlər sistemli, kompleks şəkildə həyata keçirilməlidir, burada na gecikmək, nə də tələskənliyə yol vermək olmaz. İşlər elə görülməlidir ki, Bakı-mız bütünlüklə sıxıqlan yaxa qurtara bilsin, həmçinin, ekoloju durum daha da yaxşılaşdırılsın. Onu da xatırladım ki, Bakının ilk baş planı 1926-cı ildə qəbul olunub. Sonra rəhmətlik Vəli Axundovun Bakı ilə bağlı dəyərli tədqiqatları olub. Hətta, onun Bakı haqqında işıq üzü görmüş kitabında paytaxtımız 2000-ci ildə necə olacaq məsələsindən geniş bəhs edilirdi. Ancaq Bakının baş planının axırncı dəfə qəbulundan bizləri çox böyük zaman məsafəsi ayırır və demək olar ki, Bakının bugünkü real durumu ilə heç cür uzlaşmır, səsleşmir. Düzdür, bu istiqamətdə işlər görülsə də, müvafiq sərəncamlar, qərarlar verilsə də, maliyyə vəsaitləri ayrıl-sa da, hesab edirəm ki, Bakının problemlərini və inkişafının gələcəkdə daha da kompleks həlli üçün baş planın artıq tezliklə hazırlanub başa çatdırılması və qüvvəyə minməsi lazımdır. Bu, Bakı-mıza, onun inkişafına və gözəlləşməsinə ən böyük töhfələrdən olardı və olacaq. Yeri gəlmişkən, onu da əlavə etmək istərdim ki, son iki ildə, 2020-ci və artıq yarım ilini geridə buraxdığımız 2021-ci ildə də Bakımızın, paytaxtımızın abadlaşdırılması, gözəlləşdirilməsi istiqamətində böyük işlər görüleb. Yüksək memarlıq üslubları ilə şəhərin gözəlliyinə gözəllik qatan bir sıra müəssisələr, obyektlər, park və meydanlar salınıb, tikilib-istifadəyə verilib. Bunların arasında “Yeni Klinikla”nu, Hərbi Qənimətlər Parkını və digərlərini göstərmək olar.

Eyni zamanda, birinci xanım Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun xətti və şəxsən Birinci vitse-prezidentin özünün birbaşa rəhbərliyi ilə Balaxanı və Bibiheybət yaşayış məntəqələrində yüksək səviyyəli yenidənqurma, bərpa, restavrsasiya işləri aparılıb və bu qəsəbələr bir annı içindəcə simarını dəyişərək, tanınmaz hala gəlib, gözəlr oxşamağa başlayıb.

Bəli, çox təəssüf ki, 2020-ci ilin yanvar-fevral aylarından dünyanı başına, cənginə almış koronavirus pandemiyası görülmə bütün qabaqçılıq tədbirlərə rəğmən, ölkəmizdən də yan keçmədi və nəticədə də bu işlərin həyata keçirilməsində müəyyən ləngimələr, axsamalar yaşandı. Ancaq bununla belə, istər Bakının kənd və qəsəbələrinin abadlaşdırılması, orada yüksək bərpa, təmir, restavrsasiya işlərinin aparılması, istərsə də şəhərin gözlliyinə gözəllik qatan digər müəssisələrin, obyektlərin, park və meydanların tikilib insanların istifadəsinə verilməsi istiqamətində işlər görülməkdə və davam etdirilməkdədir.

“Gizli düşməni” adlandırılan və hələ də davam edən koronavirus pandemiyası belə, bu işlərin həyata keçirilməsinin, bir əzmin qarşısında acizdir. Çünki ortada Azərbaycan dövlətinin və Qalib Azərbaycanın Müzəffər Ali Baş Koman-danın, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin dəmir iradəsi var. Bu iradə qarşısında indiyədək heç nə dayanmadığı kimi, bundan sonra da heç nə dayana və bizi növbəti uğurlardan, nailiyyətlərdən, Qələbə və Zəfərlərdən saxlaya bilməz!

Bakı-mız gözəlləşir və daha da gözəlləşəcəkdir, daha da cazibədar olacaqdır!

Müsaibəni apardı: Kamil HƏMZƏOĞLU

İqlim və ətraf mühit

İqlim dəyişikliyi planetin bütün bölgələrində müşahidə olunur və bu proses getdikcə daha da intensivləşir. Ortaya çıxan bəzi dəyişikliklərin geri dönməsi artıq mümkünsüzdür. Bu barədə Cenevrədə bu günlərdə açıqlanan Hökumətlərarası İqlim Panelinin hesabatında deyilir.

Görünməmiş dəyişikliklər

İnsan fəaliyyətinin səbəb olduğu iqlim dəyişikliyi, bu gün planetin bütün bölgələrində çoxsaylı ekstremal hava hadisələrinə səbəb olur. Üstəlik, alimlərin fikrincə, Yer in bütün iqlim sistemi dəyişir və bu dəyişikliklər atmosferin, okeanların, buz təbəqələrinin və Yer səthinin vəziyyətinə mənfi təsir göstərir.

Bu dəyişikliklərin çoxu görünməmişdir və bəzi dəyişikliklər - məsələn, dəniz səviyyəsinin yüksəlməsi - qarşıdakı əsrlərdə və hətta minilliklər ərzində əvvəlki vəziyyətinə dönmə bilməz. Təşkilatın mütəxəssislərinin fikrincə, 2030-cu ilə qədər karbon qazı tullantılarının yarıya, 2050-ci ilə qədər isə tamamilə azaldılmayacağı təqdirdə Yerdəki temperatur həddi pozula bilər. Nəticədə qarşıdakı onilliklərdə planetdə qasırğaların və geniş yayılmış yanğınların baş vermə ehtimalı çox yüksəkdir. Bunların çoxunun qarşısını almaq, demək olar ki, mümkün deyil. İstiləşmənin uzun müddət davam etməsi okeanların turşlaşmasının getdikcə artmasına səbəb olur, dağ və qütb buzlaqları daha sürətlə əriyir. Hesabatda deyilir ki, vaxtilə 100 ildə bir dəfə baş verən dəniz səviyyəsinin yüksəlməsi ilə əlaqədar ekstremal hadisələr 2100-ci ilə qədər ən azı ildə bir dəfə baş verə bilər.

Hesabatın müəlliflərinə görə - dünyanın 66 ölkəsindən 234 mütəxəssisin fikrincə, atmosferə buraxılan istixana qazlarının tərkibindəki zərərli maddələrin tullantılarını əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaqla iqlim dəyişikliyinə miqyasını məhdudlaşdırmaq bəşəriyyətin səlahiyyəti daxilindədir. Eləcə də qısa müddətdə havanın keyfiyyətini xeyli yaxşılaşdırmaq və qlobal istiliyi sabitləşdirmək mümkündür.

Bəşəriyyət üçün həyəcən təbili

"Sıfır tullantılar" karbon qazının tullantılarının miqdarının okeanların və meşələrin udduğu miqdarı keçməməsi deməkdir.

BMT-nin baş katibi Antonio Quterreşin sözlərinə görə, İşçi Qrupunun hesabatı bütün bəşəriyyət üçün həyəcən signalı kimi qəbul olunmalıdır. BMT-nin rəhbəri alimlərin axtarışlarını şərh edərkən xatırlatmışdır ki, beynəlxalq birlik qlobal temperatur artımının 1,5 dərəcədən çox olmaması ilə bağlı razılığa gəlib, lakin yaxın gələcəkdə təcili tədbirlər görülməzsə, bu hədd keçilə bilər. Bunun baş verməməsi üçün qətiyyətli hərəkət etməliyik. O qeyd edib ki, noyabr ayında Qlazqoda keçiriləcək iqlim konfransı ərzində bütün ölkələr, xüsusən G20-yə daxil olan ölkələr, Sıfır Emissiya Koalisiyasına daxil olmaqla, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə öhdəliklərini bir daha təsdiq etməlidirlər.

Zaman tükənmək üzrədir

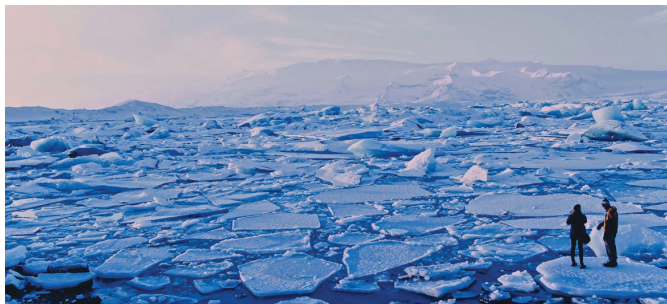
Hesabatda göstərilirdi ki, insan fəaliyyəti nəticəsində yaranan istixana qazlarının tullantıları qlobal iqlimin 1850-1900-cü illərdə

təxminən 1,1 dərəcə selsi ilə istiləşməsinin əsas səbəbi olmuşdur. Bu səviyyənin qarşısıdakı 20 il ərzində orta hesabla 1,5 dərəcəyə çatacağı və ya onu keçəcəyi gözlənilir.

Ekspert işçi qrupunun həmsədri V.M.Delmot demişdir: "Bu hesabat reallığın qarşıdakı onilliklərdə nə olacağına dair aydın qiymətləndirmədir".

"İndi Yer iqliminin keçmiş, bu günü və gələcəyi haqqında daha aydın bir təsəvvürümüz var. Bu, hara getdiyimizi, hələ nələr edə biləcəyimizi və gələcək dəyişikliklərə necə hazırlaşmalı olduğumuzu anlamaq üçün çox vacibdir".

Alimlərin proqnozlarına görə, qarşıdakı onilliklərdə planetin bütün bölgələrində iqlim dəyişiklikləri artacaq, xüsusən də uzun müddət davam edən istilik dalğalarının dövrələri çox-

laacaq və soyuq mövsümlər azalacaq. Qlobal istiləşmənin 2 dərəcə selsi artmasından xüsusilə kənd təsərrüfatı əziyyət çəkəcək və sağlamlıq sistemlərinə təzyiq artacaq.

İqlim dəyişikliyinə acı nəticələri nə ola bilər? Beləliklə, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq üçün atmosfərə atılan zərərli tullantıları azaltmaq lazımdır. Ancaq bu, yalnız temperaturun artması deyil. İqlim dəyişikliyinə müxtəlif sahələrdə bir çox gözlənilməz nəticələri ola bilər, o cümlədən:

- *İqlim dəyişikliyi su dövrəliyini artırır, bəzi bölgələrdə şiddətli yağış və bununla əlaqədar daşqınlara, digər bölgələrdə isə həddindən artıq quraqlığa səbəb olur;*
- *İqlim dəyişikliyi yağıntıların xarakterinə də təsir göstərir. Yüksək enliklərdə yağış ehtimalı artır, əksər subtropiklərdə isə azalır;*
- *Sahil bölgələrində dəniz səviyyəsinin yüksəlmə meylli 21-ci əsrdə də davam edə bilər, bu da öz növbəsində aran sahələrin daha tez-tez və şiddətli su basmasına və torpaq eroziyasına gətirib çıxara bilər. Dəniz səviyyəsində 100 ildə bir dəfə meydana gələn həddindən artıq dəyişikliklərin bu əsrin sonlarına doğru hər il baş vermə ehtimalı da yüksəkdir;*
- *Davamlı istiləşmə Arktikadakı əbədi buzlaqların əriməsini, qar örtüyünün azalmasını və buzlaqların kiçilməsini gücləndirir bilər;*
- *Dünya okeanlarının vəziyyətindəki dəyişikliklər daha çox isti axınların gəlməsinə səbəb olur ki, bu da okeanın ekosisteminə və balıqçılıqla məşğul olan insanların vəziyyətinə mənfi təsir edə bilər;*
- *İqlimin istiləşməsi şəhər sakinlərinin həyatına və məişətinə də təsir edə bilər, onlar həm də sahil bölgələrində şiddətli yağış və dəniz səviyyəsinin yüksəlməsi səbəbindən daşqınlarla üzləşə bilər.*

V.M.Delmot, "Yer kürəsi iqlimindəki dəyişikliklər insanların təsir dərəcəsini uzun illər araşdırarkən qeyd etməliyik ki, antropogen təsirin mənfi rolu şübhəsizdir", deyir: *" Atmosferdəki karbon qazının artması iqlim dəyişikliyinə əsas səbəbidir və biz bu amili olduğu kimi qəbul etməli və təcili tədbirlər görməliyik".*

Hazırladı: Aytən SƏMƏDZADƏ

UNEC tələbələri TEKNOFEST-in finalında yarışacaqlar

UNEC tələbələrinin komandası TEKNOFEST yarışının final mərhələsinə vəsiqə qazanıb.

Selçuk Bayraktar tərəfindən təşkil olunan beynəlxalq yarışda "Kənd təsərrüfatı texnologiyaları" kategoriyasında universitetlər üzrə ən yüksək nəticəni də (84.50 bal) məhz UNEC komandası göstərərək, finala keçən komandalar sırasında birinci yerə yüksəlib.

UNEC-in Rəqəmsal İqtisadiyyat fakültəsinin tələbələrindən ibarət "Azerbaijan AgroDrone" komandası kənd təsərrüfatı texnologiyaları kategoriyasında dron ideyasını təqdim edib. Dron vasitəsilə əkin sahələrinin suvarılması və dərmanlanması həyata keçiriləcək, beləliklə

kənd təsərrüfatında az xərclə məhsuldarlığın artırılması mümkün olacaq.

Komandanın kapitanı və layihənin rəhbəri Məhəmməd Rəhimovdur. Komandanın üzvlərindən Əli Bəşirov baş proqramçı, Samir Səfərli baş mühəndis, Samir Məmmədov, İbrahim Məmmədov, Emin Vəlizadə proqramçı, Arif Salmanzadə və Rəşad Qəribzadə isə mühəndis qismində təmsil olunublar.

Dünyanın ən böyük texnoloji yarışlarından biri olan TEKNOFEST-in əsas məqsədi gənclər arasında aviasiya, kosmik və texnoloji bacarıqları ortaya çıxarmaq, yeni ideya və təşəbbüsləri dəstəkləməkdir.

Azercell-in rəqəmsal xidmətləri indi daha çox istifadəçinin rahatlığını təmin edir

Ölkənin müştəri yönümlü lider şirkəti "Azercell Telekom" MMC rəqəmsal həllərdən istifadəni daha asan və rahat etmək məqsədilə "Kabinetim", "ABB Mobile", "Umico" platformaları üzərindən xidmətlərin çeşidini genişləndirir.

İndi ABB Mobile tətbiqinə Azercell-in NNTV, Bookmate, BluTV, "TVI" rəqəmsal həlləriylə yanaşı, SberZvuk xidmətinə abunəlik də əlavə olunub. SberZvuk-la milyonlarla istifadəçinin istənilən əhvala, şəraitə və məkana uyğun musiqini tapmaq, dünya hitlərindən tutmuş klassikaya qədər müxtəlif növ musiqini dinləmək mümkündür. 50 milyon mahnı, podcast, fərdi tövsiyə və musiqini özündə cəmləşdirən rəqəmsal məhsulun ağıllı alqoritmləri seçiminizi sizin üçün avtomatik olaraq fərdiləşdirir. Yayın əvvəlində SberZvuk xidmətinə Hi-Fi musiqisi üçün dəstəyin əlavə olunması nəticəsində indi milyonlarla mahnı istifadəçilər üçün itkisiz (lossless) - sıxlaşdırma və təhrif olmadan təqdim olunur. Bu yeniliklər əlavə ödəniş tələb etmədən standart abunə paketinə daxildir. Qeyd edək ki, Hi-Fi keyfiyyəti musiqini yaradıcıları tərəfindən ilk düşünüldüyü və yazıldığı şəkildə dinləməyə imkan verir. Bu funksiya iOS və Android əməliyyat sistemini dəstəkləyən bütün mobil cihazlarda istifadə oluna bilər. Bunun üçün SberZvuk tətbiqində Hi-Fi işarəsi olan istənilən kompozisiyanı seçmək, və ya pleyerdə istifadəçi profilində Hi-Fi keyfiyyətinə keçid etmək kifayətdir. Eyni zamanda, trekləri keyfiyyətini itirmədən onlayn

şəkildə dinləmək və ya mobil cihazın yaddaşına yükləmək də mümkündür.

Həmçinin, ABB Mobile-də təqdim olunan BluTV mobil kinoteatrına Discovery+ striminq xidməti əlavə edilib. Yeni program sayəsində bu kanalın sənədli və aylıq kitabxanasına üzv olmaq mümkündür. Bu paketdə Discovery Channel, TLC, Animal Planet, ID, Discovery Science, Food Network, Travel Channel, həmçinin Eurosport kimi populyar kanalların təqdim etdiyi ən məşhur şoular, seriallar, idmançılar haqqında proqramlar təqdim olunur. Xatırladaq ki, bu və digər Azercell rəqəmsal məhsulları artıq "Umico" platformasına da əlavə olunub və xidmətlərə qoşulma qaydası çox sadədir: "Umico" tətbiqini "App Store" və ya "Play Store"-dan yüklədikdən sonra "Umico"-da "Bonuslar" səhifəsinə keçid edib "Azercell - Keşbekli xidmətlər" bölümü seçilməlidir.

Azercell azad olunmuş ərazilərimizdə şəbəkəsini genişləndirir!

Artıq işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda yüksək keyfiyyətli mobil rabitənin təmin olunması məqsədilə şirkətin 60-dan çox stansiyası fəaliyyət göstərir.

44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın böyük qələbəsi nəticəsində doğma torpaqlarımızın azad olunması ölkəmizin həyatında yeni bir mərhələyə təkan verdi.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərimizin yenidən qurulması və bərpası istiqamətində dövlət səviyyəli

layihələrin təşkil olunması da bundan xəbər verir. Şanlı ordumuzun, demək olar ki, ardınca bütün cəbhə boyu irəliləyən Azercell komandası Cəbrayıl rayonundan başlayaraq azad edilmiş tarixi torpaqlarımızda, eləcə də qədim Şuşa şəhərində 4G şəbəkəsini işə salmağa müvəffəq olub.

Azercell işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin sürətli inkişafına öz töhfəsini vermək məqsədilə zəruri platforma olacaq mobil telekom infrastrukturunun qurulmasını intensiv şəkildə davam

etdirir. Belə ki, işğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda qurulmuş Azercell şirkətinə məxsus 60-dan artıq radio baza stansiyası 2G/3G/4G standartlarını dəstəkləyir. Şuşa, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcər rayonları, İstisu, Hadrut, Suqovuşan qəsəbələri, Xocavənd və Laçın rayonlarına aid bir çox kənd və digər ərazilər artıq Azercell şəbəkəsi ilə əhatə olunub. Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti "Ağılı şəhər" (Smart City) və "Ağılı kənd"

(Smart Village) konsepsiyasının hazırlanması haqqında sərəncam imzalayıb.

Azercell şirkəti öz növbəsində bu istiqamətdə hər cür fəaliyyətə dəstək olmağa hazır olduğunu bildirir.

Azercell-in əsas vəzifəsi və məqsədi işğaldan azad olunmuş ərazilərdə tam gücü ilə yeni nəsil şəbəkənin genişləndirilməsini sürətləndirmək və bu ərazilərə qayıdacaq əhalini mobil internet və qabaqcıl kommunikasiya xidmətləri ilə təmin etməkdir.

Təsisçi:

Akademik Ziyad SƏMƏDZADƏ

Baş redaktor:

Aytən SƏMƏDZADƏ

ELMİ-REDAKSİYA ŞURASI:

Ziyad Səmədzadə, Akif Musayev, Vahid Novruzov, Ədalət Muradov, Qüdrət Kərimov, Elşən Hacıadə, Süleyman Qasımov, Mirqasım Vahabov, Bəyalı Ataşov, Məiş Əhmədov, Aydın Hüseynov, Rəsul Balayev, Müşfiq Atakişiyev, Zəhid Məmmədov, Aytən Səmədzadə, Elşad Səmədzadə

Dizayner:

Lamiyə NƏBİYEVƏ

Redaksiyanın ünvanı:

Əliyar Əliyev küçəsi, 7
Redaksiya: +99412 566 09 60
Faks: +99412 514 14 27
Mühasibatlıq:
+99412 566 63 08

Dərc olunan materiallardakı fikirlər Azərbaycan dövlətinin mənafeyinə uyğun gəlməlidir. "İQTİSADİYYAT" qəzetinin kompüter mərkəzində yığılmış və şəhirlənməmiş, "Azərmedia" MMC mətbəəsində çap edilmişdir. Lisenziya: 022201; İndeks: 0355; Tiraj: 1500